

1981/82:139

Onsdagen den 5 maj em.

Kl. 19.30

15 § Internationellt utvecklingssamarbete m. m. (forts.)

Fortsattes omröstningarna beträffande utrikesutskottets betänkande 1981/82:20.

Mom. 36 (hjälp åt folken i Centralamerika)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 187 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 37 (befrielseörelser i Centralamerika)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 38 (humanitärt bistånd i södra Afrika)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 22 av Allan Hernelius m. fl. med 68 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 219 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 236 röster mot 66 för reservation 22 av Allan Hernelius m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 39 (kanalisering av biståndet till södra Afrika)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 41 (regionala insatser)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 65 för reservation 23 av Allan Hernelius m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 44 (särskilda program: miljö- och markvård samt energi)

Reservation 24 av Gertrud Sigurdson m. fl., som ställdes mot motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 144 för reservation 24 av Gertrud Sigurdsen m. fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 46 (Östtimor)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 301 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 48 (Västra Sahara)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 26 av Gertrud Sigurdsen m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 50 (Turkiet)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 725 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 51 (PLO)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 530 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 52 (katastrofbistånd)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 66 för reservation 25 av Allan Hernelius m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 54 (bredare samarbete med Dominikanska republiken)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 27 av Gertrud Sigurdsen m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 55 (bredare samarbete med Cuba)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 150 för reservation 28 av Gertrud Sigurdsen m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 57 (särskilt förmånliga krediter)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 66 för reservation 29 av Allan Hernelius m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 58 (särskilt förmånlig kreditgivning till u-land)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 60 (parlamentarisk utredning)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 61

Utskottets hemställan beträffande anslaget Bilateralt utvecklingsamarbete för budgetåret 1982/83 bifölls med de ändringar däri som föranleddes av att kammaren bifallit reservationerna 9, 10, 13, 15 och 17.

Punkt 5

Mom. 1 (information)

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 31 av Torsten Bengtson m. fl. med 87 röster mot 65 för reservation 30 av Allan Hernelius m. fl. 150 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 31 av Torsten Bengtson m. fl. med 151 röster mot 149 för utskottets hemställan. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 8 (styrelsen för u-landsforskning, SAREC)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 66 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 32 av Allan Hernelius m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Anslag till domstolsväsendet m. m.

Föredrogs justitiekammarens betänkande 1981/82:40 om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 73 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 74 ERIC JÖNSSON (s):

Herr talman! I anslutning till justitiekammarens betänkande om anslag till domstolsväsendet finns det enligt min mening tre påpekanden att göra.

Det första påpekanget gäller justitieministerns meddelande i årets budgetproposition att han hade för avsikt att under året i en proposition föreslå en minskning av antalet nämndemän i tingsrätt från fem till normalt tre. Mot detta reagerade vi socialdemokrater inom justitiekammaren i en motion, i vilken vi gav uttryck för uppfattningen att detta inte var en välbetänkt reform. Vi menade att det kunde bli svårt att i en nämndemannagrupp bestående av endast tre ledamöter tillfredsställande representera olika värderingar i samhället.

Som framgår av förevarande utskottsbetänkande har denna fråga nu avskrivits från vidare handläggning. Vår motion har i denna del blivit bifallen innan den har kommit fram för behandling i kammaren, och detta är vi självfallet tillfredsställda med.

Det andra påpekanget som jag tycker är värt att göra är att nämndemännens ekonomiska villkor tydligen är sådana att nämndemannakåren inte får en så allsidig sammansättning som egentligen är önskvärd. Kommunalde-

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

*Anslag till dom-
stolsväsendet
m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1982

*Anslag till dom-
stolsväsendet
m. m.*

mokratiska kommittén föreslår i ett nyligen avlämnat betänkande att det i kommunallagen skall öppnas möjlighet för fullmäktige att besluta om ersättning för förlorad arbetsförtjänst för de förtroendevalda i kommuner och landsting. Jag vill med anledning därav i detta sammanhang understryka att vi på socialdemokratiskt håll i utskottet har den meningen, vilket vi sagt i vår motion 664, att om en sådan förändring genomförs för de kommunala förtroendeuppdragen, bör motsvarande ändring genomföras också vad gäller ersättning till nämndemännen.

Utskottet är på denna punkt enigt, och jag har inget annat yrkande i denna del än om bifall till utskottets hemställan.

Det tredje påpekandet gäller omröstningsreglerna i tingsrätt. Vi socialdemokrater i utskottet föreslår i en reservation att ett system med individuell rösträtt införs för nämndemän i tingsrätt. Våra skäl för den uppfattningen är enkla. Vi argumenterar för den demokratiska regel en person – en röst.

Nämndemannainstitutionen har en lång tradition i vårt land när det gäller underrätterna. Erfarenheterna av det arbete som nämndemännen utför är genomgående gynnsamma. Det är fråga om en mycket fin institution och en betydelsefull länk mellan domstolarna och allmänheten.

F. n. har också nämndemännen individuell rösträtt i hovrätt, länsrätt, mellankommunala skatterätten och kammarrätt. Även om sammansättningen beträffande antalet lagfarna domare och nämndemän skiljer sig något mellan de olika rättsinstanserna, tycker jag inte att det finns några bärande skäl mot individuell rösträtt i tingsrätt.

Det skäl som oftast anförs mot individuell rösträtt i tingsrätt är att den lagfarne domaren genom utbildning och träning och genom att hon eller han är den i målet bäst insatte har större möjligheter än den enskilde nämndemannen att komma till ett materiellt riktigt resultat.

Det skälet anser jag för min del inte vara hållbart. Dels har nämndemännen livserfarenhet – de har kunskaper och ett gott omdöme som de skaffar sig genom ett stort intresse för uppgiften –, dels vet jag av egen erfarenhet att kunniga domare använder och förmedlar till nämndemännen sina juridiska kunskaper och sina kunskaper om det aktuella målet på ett sådant sätt att någon tveksamhet om vad som är ett materiellt riktigt resultat inte uppstår.

Vi föreslår från reservanternas sida att ett system med individuell rösträtt införs även för nämndemän i tingsrätt och anser att det bör ankomma på regeringen att föranstalta om de närmare överväganden i frågan som kan behövas. Vi hoppas att förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen med det snaraste.

Anf. 75 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Frågan om att införa individuell rösträtt för nämndemän i tingsrätt har varit aktuell för riksdagen vid ett par tillfällen och har avvisats mer eller mindre hårdhänt, senast 1978, då riksdagen på förslag av justitieutskottet avlog en motion med samma syfte som den som Eric Jönsson nyss har talat för. Den reservation som Eric Jönssons resonemang

hänför sig till är i långa stycken och i allt väsentligt likalydande med reservationen till 1978 års betänkande.

Ärendet ser med andra ord likadant ut i dag som för fyra år sedan.

Skall jag vara välvillig kan jag notera att man i reservationen därutöver hänvisar till att individuell rösträtt för nämndemän sedan frågan senast behandlades har tillämpats i hovrätten under ytterligare fyra år utan att någon olägenhet därav har förmärkts. Såvitt jag kan se uppvägs detta rimligen av ett konstaterande att de nuvarande röstningsreglerna gällt i underrätterna under samma fyra år utan att någon har velat göra gällande att de har förorsakat några olägenheter. Därmed är man tillbaka vid utgångspunkten.

Läget där är att ett tillmötesgående av önskemålen i motionen skulle ställa oss inför problem med hänsyn till det straffrättsliga påföljdssystemets utformning. Det skulle också bli nödvändigt med invecklade och svårtillämpade röstregler med åtföljande risker för att fel begås.

Just nu arbetar fängelsestraffkommittén bl. a. med frågan om påföljdernas inbördes svårhet. När resultatet av detta arbete och andra överväganden t. ex. inom rättegångsutredningen och brottsförebyggande rådet föreligger är det möjligt att det finns förutsättningar för att på nytt pröva den aktuella frågan. Men att nu ge sig in på lagändringar, beträffande vilka man på förhand kan säga att de skapar komplikationer i det praktiska underrättsarbetet, förefaller inte särskilt ändamålsenligt eller förnuftigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Anf. 76 ERIC JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Lidgard tycks ha uppfattningen att det skulle vara fördelaktigt att invänta betänkandet från fängelsestraffkommittén om påföljdernas inbördes svårhet. Jag tycker inte det. I den departementspromemoria som justitieministern åberopade när han i årets budgetproposition aviserade att han skulle föreslå att man sänkte antalet nämndemän från fem till tre har det också föreslagits en individuell rösträtt. Jag kan för min del inte förstå annat än att om tre nämndemän kan ha individuell rösträtt så kan också fem nämndemän ha det.

Sedan nämnde Bertil Lidgard att frågan behandlats för fyra år sedan. Det är riktigt. Han sade att förslaget mer eller mindre hårt hade avvisats. Det är väl inte alldeles riktigt. Frågan hade varit ute på remiss, och flera remissinstanser var positiva, t. ex. LO och TCO, men även remissinstanser som har nära kontakt med rättsskipningen var positiva. Bland dem som tillstyrkte fanns Sveriges Advokatsamfund, hovrätten för Skåne och Blekinge och Stockholms ringsrätt.

Vad som än sägs här i debatten tror jag ändå att det bara är en tidsfråga innan individuell rösträtt i tingsrätten är ett faktum.

Anf. 77 BERTIL LIDGARD (m) replik:

Herr talman! När jag talade om det hårdhänta avvisandet tänkte jag inte så mycket på 1978. Jag tänkte fastmera på den diskussion i den här frågan som

förekom 1969, när den också var aktuell. Det var då en socialdemokratisk justitieminister som ganska bestämt tog avstånd från den här tanken.

Det är intressant att notera att Eric Jönsson, som i sitt första anförande tog avstånd från tanken i justitiedepartementets promemoria att sänka antalet nämndemän till tre, nu åberopar samma promemoria till stöd för sitt önskemål om individuell rösträtt. Men, Eric Jönsson, ni har ju själva skrivit i er reservation:

”Om dessa skäl kan naturligtvis sägas att tyngden i dem i någon mån är beroende av relationen mellan antalet lagfarna domare och antalet lekmän.”

I den promemorian var det fråga om en förändring av relationen – antalet nämndemän skulle sänkas från fem till tre. Nu har vi en bibehållen relation, och då tycker jag att vi skall ha kvar ett system som ingen kan påstå har fungerat otillfredsställande.

Anf. 78 ERIC JÖNSSON (s) replik:

Herr talman! Det nuvarande systemet innebär i det närmaste individuell rösträtt, och därför borde man väl ändå kunna genomföra en sådan fullt ut. Det är krångligt innan man kommer fram till den individuella rösträtten – vi har t. ex. behövt en hel sida i betänkandet för att beskriva krångligheterna i systemet.

Det har ju hänt rätt mycket sedan 1969, och jag tycker att vi nu är framme vid den tidpunkt då vi borde kunna genomföra individuell rösträtt i tingsrätten. Som jag sade tidigare är jag övertygad om att vi ganska snart kommer dit.

Anf. 79 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! År 1978 begärde Nybro kommun att den nya länsdomstolen skulle förläggas till Nybro. Länsstyrelsen uttalade samma år att länsrätten borde placeras där.

I samband med att riksdagen behandlade frågan om de nya länsrätterna diskuterades också lokaliseringen. Beslutet blev att hänsyn borde tas till regionalpolitiska motiv. Detta brydde sig dock den dåvarande justitieministern inte om utan konstaterade i budgetpropositionen i januari 1979 att man inte avsåg att ta hänsyn till de lokaliseringsförslag som hade förts fram av olika län.

I flera motioner protesterade man mot det förfarings sättet. Bl. a. föreslog jag tillsammans med Gösta Andersson att länsbedömningarna skulle vara avgörande vid lokaliseringarna och att länsrätten i Kalmar län därför borde förläggas till Nybro. Riksdagen kunde vid den tidpunkten, våren 1979, inte tillstyrka någon ändrad lokalisering med hänsyn till de väldiga ärendebalanser som då fanns. Frågan borde dock utredas vidare, sade man.

Centern menade i en reservation att det i en del fall redan fanns förutsättningar för beslut och att utredningsarbetet borde komma till stånd utan dröjsmål. Det var i mars 1979.

Ungefär samtidigt arbetade man i länsstyrelserna med ett regeringsupp-

drag som gick ut på att undersöka möjligheterna att lokalisera statlig verksamhet utanför residensorterna. I Kalmar län föreslog länsstyrelsen en utflyttning av länsrätten till Nybro.

Tiden gick, och våren 1981 uppvaktades justitieministern av både kommunen och länsstyrelsen. Brev skickades också till regeringen i oktober samma år med flera förslag till lösning av lokalfrågan.

Alla inblandade hade väntat sig ett besked i budgetpropositionen 1982. Men så blev det inte. Ärendet förhalas ytterligare. Därför skrev jag motion 925 och begärde ett uttalande av riksdagen som hjälp åt regeringen, som tydligen har svårt att bestämma sig. Utskottet anser dock inte att ett sådant uttalande bör göras. Jag vill gärna fråga utskottet om man åtminstone inte tycker att det är på tiden att beskedet kommer. Vi får givetvis acceptera beskedet hurudant det än blir – huvudsaken är att vi får ett besked.

Det finns många goda sakskaäl för min begäran att länsrätten skall lokaliseras till Nybro. Vi har t. ex. ett mycket litet antal anställda i statlig och landstingskommunal tjänst, endast 2.6 på 100 invånare mot 14.1 i Kalmar. Ca 60 % av våra industriarbeten återfinns inom träindustrin, en bransch i kris, och närmare 20 % inom glasindustrin.

Riksdag och regering har flera gånger understrukit vikten av en mer allsidig arbetsmarknad. Nu finns en möjlighet att ta ett steg, om än ett litet sådant.

Det har sagts många vackra ord om decentralisering, men det vore också bra om orden följdes av handling. Nu gäller det ett ärende där regeringen sedan länge haft möjlighet att fatta beslut, men den möjligheten har man inte utnyttjat.

Jag är, herr talman, medveten om att jag inte får något besked här i dag heller. Men i Nybro har vi ändå förhoppningen att beskedet, när det kommer, skall vara decentralistiskt. Om den politiska viljan finns, brukar det också gå att lösa de praktiska detaljerna.

Anf. 80 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! När vi en gång i tiden diskuterade länsrätternas lokalisering hade vi också med i bilden dessa domstolars arbetsbalans. Utskott och riksdag såg det som angeläget att hänsyn togs till personalpolitiska problem och annat när man placerade länsrätterna i residensstäderna.

Det sades emellertid också att frågan om en decentralisering kunde studeras vidare. I årets budgetproposition redovisar justitieministern att han i samråd med statsrådet Olof Johansson funnit skäl att närmare studera möjligheterna att omlokalisera två länsrätter, nämligen länsrätterna i Östergötlands län och Kalmar län. Ärendet är alltså i gång. Något uttalande om en placering till Nybro eller någon annan ort kan jag naturligtvis inte göra. Men jag kan således konstatera att något händer på detta område.

Anf. 81 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag är medveten om att ärendet är på gång, och det har det varit ända sedan 1978. Men jag tänkte att vi så småningom kunde få ett

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

*Anslag till domstolsväsendet
m. m.*

besked. Kommunen kan ju inte tillhandahålla lokaler i flera års tid utan att veta vad man har att utgå från. Det är alltså på tiden med ett besked. Det är det enda jag har begärt.

**Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.**

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 4 (individuellt rösträtt för nämndemän)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservationen av Lisa Mattson m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Ökade resurser för polisens narkotikabekämpning m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:43 om ökning av anslagen till polisväsendet och åklagarväsendet m. m. (prop. 1981/82:143, delvis).

Anf. 82 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Huvudansvaret för vår narkotikapolitik vilar inom regeringskansliet på socialdepartementet, men narkotikafrågorna spänner över alla departements verksamhetsområden. Det är emellertid givet att jag i min egenskap av justitieminister har ett särskilt ansvar för sådana frågor som rör brottsbekämpningen på narkotikaområdet.

I justitiedepartementets bilaga till proposition 1981/82:143 föreslås betydelsefulla åtgärder på justitiedepartementets område. Polisens insatser mot den illegala narkotikahandeln föreslås bli förstärkta genom medel för inköp av spaningsutrustning, dock inte medel för inköp av s. k. dolda mikrofoner. Det föreslås också att ytterligare åklagartjänster för narkotikabrottmål inrättas. Jag vill även peka på att det i propositionen förutsöks att kriminalvårdsstyrelsen skall få disponera medel under socialdepartementets anslag för forsknings- och utvecklingsverksamhet när det gäller narkotikafrågor.

Inför det fortsatta arbetet med bekämpningen av narkotikaproblemen inom kriminalvården är det naturligtvis av största vikt att vi får ytterligare kunskap om narkotikasituationen. Klart är samtidigt att inte alla aktuella frågor när det gäller brottsbekämpningen mot narkotika har kunnat få utrymme i den nu föreliggande propositionen. Jag skall här göra en kort resumé av några av de viktigare frågor på detta område som har varit aktuella under det senaste året.

Som bekant höjdes minimistraffet för grovt narkotikabrott från ett till två år med verkan fr. o. m. den 1 juli förra året. Samtidigt ändrades rekvisiten i lagstiftningen på det sättet att ökad vikt skall tillmätas hänsynslösheten i gärningen, när man bedömer om ett brott skall anses som grovt eller inte. Huvudskälet till den lagändringen var att man ville tydligare markera

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

brottets straffvärde jämfört med vad som gäller för andra allvarliga brott.

I proposition 1981/82:141, som ju nu är beroende på riksdagens prövning, föreslås en omfattande uppstramning av kriminalvårdsanstiftningen med sikte bl. a. på att hålla kriminalvårdsanstalterna fria från narkotika. Det blir otvivelaktigt en skärpning för många intagna, både för dem som kan misstänkas vara särskilt brottsbenägna under verkställighetstiden och, låt vara i mindre utsträckning, för de intagna i allmänhet. Men vi har inom regeringen bedömt detta som nödvändigt. Det kan inte accepteras att narkotika skall få förekomma på kriminalvårdsanstalter i den utsträckning som nu åtminstone på vissa håll tycks vara fallet. I den aktuella propositionen satsas också under en fyraårsperiod enligt förslaget 30 milj. kr. på mindre ävdelningar vid vissa riksanstalter, något som kommer att underlätta differentieringen och förbättra kontrollmöjligheterna.

När det gäller lagstiftningsfrågor vill jag också peka på den promemoria från brottsförebyggande rådet som har avlämnats till socialdepartementet och som just nu är föremål för remissbehandling. Där föreslås att narkotikastrafflagstiftningen revideras med syfte att en del luckor skall täppas till. Det är alltså fråga om en systematisk översyn av lagstiftningen på det området.

Jag vill också erinra om att polisens regionala narkotikarotlar förstärktes genom omdisponeringar med 20 tjänster den 1 juli 1981 och nu, i enlighet med vad som sagts i årets budgetproposition, kommer att förstärkas med ytterligare 15 tjänster från den 1 juli i år. De regionala narkotikarotlarna har över lag fungerat mycket bra. Självfallet bedrivs kampen mot narkotikabrottsligheten även inom polisorganisationen i övrigt. Jag vill peka på den landsomfattande aktion från polisens sida som bedrevs under tiden den 15 oktober–den 15 december 1981 och som hade målsättningen att slå sönder åtminstone delar av narkotikamarknaden genom att man ökade trycket på de sista länkarna i langarkedjan. Narkotikarotlarna fick under den perioden hjälp från andra enheter hos polisen. Resultatet av aktionen har varit mycket positivt. Polisen kommer att fortsätta de särskilda aktionerna mot narkotika på gatuplanet.

Klart är att det är angeläget att polisens arbete på området i all möjlig utsträckning effektiviseras ytterligare. Jag kan nämna att det är regeringens avsikt att höja effektiviteten av narkotikabekämpningen i Stockholmsområdet genom att Stockholms polisdistrikt redan nästa år tilldelas en egen narkotikarotel. Självfallet kommer frågan i vilken form ytterligare resurser skall tillföras polisen för budgetåret 1983/84 att noga penetreras inom ramen för budgetarbetet. En ökning av antalet polistjänster kan naturligtvis vara till nytta, men man måste också, i det statsfinansiella läge där vi befinner oss, vara försiktig. Utskottets uttalande i det betänkande som diskuteras här om att planering skall ske för en ökning skall självfallet efterkommas av departementet. När det gäller metoderna att på längre sikt effektivisera polisarbetet och förbättra möjligheterna till prioritering pågår som bekant överväganden inom 1981 års polisberedning.

Ett utvecklingsarbete har sedan ett par år tillbaka bedrivits hos rikspolis-

Onsdagen den
5 maj 1982

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

styrelsen när det gäller spaningsmetoder mot bl. a. grov narkotikabrottslighet. Som bekant har regeringen nyligen beslutat att inte nu lägga fram ett förslag med rätt för polisen att använda dolda mikrofoner, eftersom integritetsintressena inte var tillräckligt tillgodosedda. Andra spaningsmetoder som har behandlats inom rikspolisstyrelsen är exempelvis infiltration och provokation. Även frågan om principerna för polisverksamhet på detta område ses f. n. över av polisberedningen.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på det omfattande internationella samarbete som pågår på brottsbekämpningens område. Sedan november 1977 har polismän från Sverige varit stationerade i Haag och Bangkok. Sedan oktober 1981 har polisen en man stationerad i Köpenhamn. Det har vidare träffats avtal om ett sambandsmannasystem med Turkiet. Vidare pågår diskussion om att de nordiska länderna skall ha gemensamma sambandsmän. Detta är numera klart såvitt gäller Pakistan, Storbritannien och Västtyskland. Underhandlingar pågår beträffande Sydamerika och Grekland. Detta skulle betyda att antalet sambandsmän för Sveriges del ökar från tre till åtta. Jag tycker utplaceringen av sambandsmän är ett bra exempel på ett konkret och givande nordiskt samarbete. Ett omfattande internationellt samarbete pågår också på andra områden i vad gäller brottsbekämpningen, delvis naturligtvis genom Interpol. Särskilt intensivt är samarbetet med de övriga nordiska länderna.

De insatser som på olika sätt har gjorts på narkotikaområdet har otvivelaktigt gett goda resultat. Som jag konstaterade i årets budgetproposition talar alla tillgängliga uppgifter för att den dramatiska ökningen av antalet ingripanden mot narkotikabrott under 1980 och 1981 inte motsvaras av en ökning av brottsligheten, utan främst är ett resultat just av den intensiva satsning som polisen har gjort när det gäller att bekämpa brottslighet av detta slag. Även om vi alltså har nått goda resultat, får vi inte vara nöjda, så länge narkotikabrottslighet över huvud taget förekommer.

Herr talman! Kampen mot narkotikan måste vi bedriva på alla plan. Det är min förhoppning att de förslag som vi i dag behandlar, i kombination med tidigare åtgärder, verksamt skall bidra till att minska användningen av narkotika i vårt land.

Anf. 83 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Regeringens proposition 143 handlar om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket.

Det torde råda enighet i kammaren om att sådana åtgärder är nödvändiga, men när det gäller att gå från vackra ord till insatser finns det en klar politisk gräns mellan en borgerlig knapp majoritet och en socialdemokratisk minoritet.

Den borgerliga majoriteten i justitiekottet tycks, liksom regeringen, mena att det räcker med ett med knappt 9 % förhöjt anslag. Varje tanke på personalförstärkning för att vi skall kunna klämma åt narkotikahandeln och annan narkotikabrottslighet säger man bestämt nej till – av statsfinansiella skäl.

Men det finns en högst märklig knorr på detta nej. De borgerliga ledamöterna tycks ha drabbats av ängest i sitt handlande. I betänkandet säger man nämligen: "— — — rent allmänt vill utskottet framhålla att planerings- och budgetarbetet såvitt gäller budgetåret 1983/84 måste inriktas på att personalförstärkningar tillförs särskilt utsatta distrikt eller verksamhetsgrenar inte bara genom omfördelningar utan också genom en effektiv ökning av antalet nya tjänster."

Jag skulle vilja fråga herrar Lidgard, Polstam och Petersson i Röstånga från utskottsmajoriteten som står efter mig på talarlistan: Vad menas med denna skrivning? Jag skulle också vilja fråga justitieministern hur han uppfattar ett beslut enligt detta borgerliga majoritetsförslag: Är det ett besked om att vi nästa år inte har något statsfinansiellt problem? Eller är det ett besked om att behoven av personalförstärkningar inom polisen just nästa år tar över de statsfinansiella skälen? Eller är det övertygelsen om att vi nästa år har en socialdemokratisk regering, som är beredd att ge behövlig polisförstärkning när det gäller narkotikabekämpning och organiserad och ekonomisk brottslighet?

Här krävs det en förklaring, särskilt som den borgerliga regeringen har gått ut med direktiv för det budgetår som kommer och där det sannerligen inte talas om något utrymme för personalutökningar inom polisen.

Jag skulle vilja passa på att fråga justitieministern hur han uppfattar ett beslut enligt den borgerliga majoritetens skrivning: Kommer det beslutet att betyda nya direktiv från regeringen för budgetutrymmet när det gäller tjänster inom polisen, till rikspolisstyrelsen, länsstyrelserna och polisdistriktet? Det vore mycket intressant att få ett besked på den punkten, innan vi går till beslut.

Det står däremot klart att såväl regeringen som den borgerliga majoriteten i justitieutskottet inte kan tänka sig någon personalförstärkning till polisen från den 1 juli i år fram till den 30 juni nästa år.

Då vill jag fråga justitieministern: Är man i regeringen medveten om hur allvarligt narkotikaläget är i exempelvis Stockholmsområdet? Är man i regeringen medveten om hur många som utsätts för frestelser genom den olaga narkotikahandel som pågår? Är man i regeringen på det klara med hur polisen i Stockholmsområdet kämpar – långt utöver vad regeringen har fastställt när det gäller tjänstetablåer – för att åtgärda narkotikabrottsligheten?

Jag skall ta några aktuella exempel från Stockholms län som belyser dagens eländiga situation.

I Handens polisdistrikt finns det, enligt uppgifter från polisen där, obegränsad tillgång på hasch. Inom distriktet finns också försäljare av heroin. Spaningsroteln i Handen beräknar att det finns 400 heroinmissbrukare och ungefär 1 000 etablerade haschmissbrukare i polisdistriktet. Narkotikamissbruket i skolorna i Handen är mycket allvarligt, säger polisen.

I detta polisdistrikt finns ingen narkotikarotet, men man har där tagit i anspråk polismän med andra uppgifter. Fyra-åtta kriminalpolis och en

Onsdagen den
5 maj 1982.

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

åklagare i Handen är till nästan full tjänst avdelade för att bekämpa narkotikabrottslingarna. I Handen ropar man efter nya polistjänster för åtgärder mot den tilltagande narkotikabrottsligheten.

I Nacka polisdistrikt behöver polisen inte ägna sig åt spaning när det gäller narkotikahandeln – man har så många tips inne att man inte hinner bearbeta alla, trots att man har avdelat sju–tio polismän utöver den av regeringen fastställda personaltablån just för att bekämpa narkotikabrottslingarna. I det distriktet arbetar två åklagare enbart med narkotikamål. I Nacka har man ett dokumenterat behov av nya polistjänster för att kunna bekämpa den tilltagande narkotikabrottsligheten.

I Södertälje polisdistrikt har man en omfattande lokal narkotikabrottslighet. Ända sedan 1979 har man i det distriktet avdelat polismän, utöver dem som ingår i den av regeringen fastställda tjänstetablån, för arbetet mot narkotikabrottsligheten – minst sex polismän. Inom distriktet arbetar två åklagare ibland på heltid med narkotikamål. Även Södertälje har nu under fyra år bevisligen haft behov av polisförstärkning i kampen mot narkotikabrottsligheten, utan att bli tilldelad några resurser.

I Solna polisdistrikt har man sedan i fjol haft nio–tio polismän utöver dem som ingår i den fastställda tjänstetablån avdelade för spaning och utredning när det gäller narkotikabrott. Inom distriktet finns tips långt utöver vad man hinner bearbeta. Att man behöver poliser för detta arbete torde vara enkelt att bevisa, men varken regeringen eller den borgerliga majoriteten i utskottet anser det vara möjligt att inrätta några tjänster. Man får försöka finna lösningar utanför de fastställda tabläerna.

I Täby polisdistrikt har man våren 1981 utöver vad som upptas i tablån inrättat en narkotikaenhet om tre–fyra polismän.

I Lidingö polisdistrikt har man sedan ett halvår en narkotikagrupp på fyra polismän, som framför allt arbetar med narkotikahandeln i skolorna.

I Norrtälje polisdistrikt har man två polismän avdelade, utöver dem som ingår i den fastställda tablån, med narkotikabekämpning som huvudsaklig syssla. Under enbart en månads arbete inom distriktet kunde man gripa in i narkotikahandeln och göra 19 anhållanden.

Detta, herr justitieminister, är situationen i Stockholm – den är alltså egentligen en helt annan än den som justitieministern beskrev här i talarstolen. Det jag har talat om är situationen utanför Stockholms innerstad. Tar vi hänsyn till förhållandena i innerstaden, blir naturligtvis bilden ännu dystrare.

Jag har med detta velat bevisa att man runt om i Stockholms län har sådana enorma problem med narkotikabrottsligheten, att man vill beteckna situationen i södra delen av länet och i Solna som alarmerande och i övriga delar av Stockholms län som mycket allvarlig.

Att polisen i Stockholms län avdelar 70–80 polismän utöver det som regeringen ansett behövt och som fastställts i tjänstetablåerna måste bevisa endera att regeringen felbedömt behovet av insatser eller också att man är okänslig för detta problem.

Nu tror kanske en del att narkotikabrottsligheten är ett problem bara i Stockholm och dess omgivning. Häromdagen fick jag ett brev från

Ondsdagen den
5 maj 1982

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

kriminalkommissarie Erik Hägglund i Skellefteå som berättade att man även där har fått avdela poliser, utöver dem man har enligt tjänstetablån, för kampen mot narkotikaproblemen. Det har resulterat i att det registrerade antalet brott enligt narkotikastrafflagen har ökat från 12 år 1979 till 641 i fjol. Även Skellefteå skulle alltså behöva en narkotikaenhet och poliser avdelade för arbetet med narkotikabrottsligheten.

När vi socialdemokrater yrkade på en extra satsning med 225 nya polistjänster var det i vetskap om den situation jag här har beskrivit genom de exempel jag givit. Vi kan aldrig få bukt med narkotikabrottsligheten enbart med vackra skrivningar och litet ökade anslag. Det behövs enorma förebyggande insatser – sådana frågor behandlas i annat sammanhang här i kammaren – men dessutom personalförstärkningar i framför allt polis- och åklagarväsendet. De förstärkningarna är vi socialdemokrater beredda att säga ja till därför att de är nödvändiga.

För ett par veckor sedan röstade den borgerliga majoriteten här i kammaren ned ett förslag som vi presenterade om nya tjänster vid åklagarväsendet och ytterligare omfördelningar av polistjänster framför allt i kampen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Den kampen är nära sammankopplad med de insatser mot narkotikahandeln och annan narkotikabrottslighet som vi i dag behandlar.

Vårt förslag då röstades ned, med hänvisning till det statsfinansiella läget.

Nu har våra förslag om ytterligare 225 polismanstjänster i kampen mot narkotikabrottslighet och annan organiserad och ekonomisk brottslighet avstyrkts i justitietskottet av den borgerliga majoriteten.

Jag vill fråga justitieministern: Är det försvarbart av regeringen och av den borgerliga majoriteten att hänvisa till det statsfinansiella läget när det gäller det avgörande som vi nu står inför? Är det försvarbart att säga att vi inte har råd att vidta åtgärder, när vi ser hur tusentals unga människor är på väg att sjunka – och drunkna – i narkotikaträsket?

Inte kan justitieministern vara tillfreds med att i regleringsbrevet skriva fast att 236 av vårt lands drygt 16 000 polismän skall bedömas som en kraftfull insats på polisområdet mot narkotikabrottsligheten? Är det någon polisverksamhet som bär sig för samhället, så är det den som avdelas mot narkotikabrottsligheten och mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Det går inte att motivera de borgerliga avslagen med det statsfinansiella läget, justitieminister Carl Axel Petri. De lidanden som narkotikaoffren drabbas av och deras behov av vård väger enormt tungt i förhållande till de ytterligare polistjänster som vi föreslår.

Nu tycks den borgerliga fronten stå samlad och säga nej. Även moderaterna, som normalt brukar vara anhängare av ytterligare polistjänster, har nu förenat sig med centerpartister och folkpartister.

Detta är en förändring som är intressant att studera. Jag gick tillbaka till 1972 års protokoll från den debatt som motsvarar den vi har i dag i kammaren. Då hette justitietskottets ordförande Astrid Kristensson, i dag heter utskottets ordförande Bertil Lidgard – men båda har samma politiska

Onsdagen den
5 maj 1982

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

hemvist. År 1972 sade Astrid Kristensson att man bedömde att brottsligheten kostade samhället 5 miljarder kronor. I dag nämns, som vi vet, belopp på 20–40 miljarder.

Med narkotikaproblematiken i bilden, sade Astrid Kristensson, kommer man upp i ännu högre belopp. Och så lade hon till: "Jag vill med detta säga att det är en god investering att satsa ytterligare pengar på att utöka antalet poliser. Man kan därmed göra en samhällsekonomisk vinst."

Det var moderaternas syn 1972, när den socialdemokratiska regeringen föreslog 230 nya polistjänster och moderaterna sade att vi borde satsa ytterligare 710. Nu föreslår den borgerliga regeringen ingenting, och vi föreslår en satsning ungefär motsvarande den insats som gjordes då. Det kan vara intressant att göra denna jämförelse.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till det socialdemokratiska förslaget, som innebär en satsning med ytterligare 150 polistjänster mot narkotika och mot den ekonomiska brottsligheten, ytterligare 75 tjänster för kvarterspoliser, 10 nya narkotikahundar och en förstärkning av utrustningen med ytterligare 1 milj. kr. – med andra ord bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i det nu aktuella betänkandet.

Anf. 84 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Det var en väldig vidräkning med regeringens förslag som Arne Nygren gjorde. Men den var egentligen väntad.

I flera avseenden är emellertid utskottsmajoriteten överens med reservanterna. Bl. a. är man ense om att polisens ökade satsningar på att bekämpa narkotikabrottsligheten har gett resultat och att betydelsen av en effektiv narkotikapolis knappast kan överskattas. Konsekvenserna av narkotikabrottsligheten är ju förödande både mänskligt och socialt sett.

Vi är också överens om att utvecklingen, trots det intensiva arbetet på det här området, inte har kunnat hejdas. Ändå vet vi inte hur situationen hade varit om vi inte hade haft en så effektiv narkotikapolis som vi haft. Men vi har inget facit.

Reservanterna tror nu att orsakerna till att vi inte helt fått stopp på narkotikabrottsligheten är att polisen inte har tillförts tillräckliga resurser för ändamålet. Jag håller gärna med om att det hade varit bra om vi hade kunnat tillföra den lokala polisorganisationen en förstärkning, numerärt sett. Då hade också omfördelningen av tjänster från andra – men också väsentliga – områden av polisverksamheten varit enklare att genomföra. Ändå hade vi inte haft någon färdigutbildad narkotikapolis. Vi känner väl till utbildningstidens längd när det gäller nyrekryterad personal. Grundutbildningen tar tre år, och därefter krävs det ganska lång erfarenhet i yrket för att vederbörande skall kunna ingå i en effektiv styrka, som kan sättas in på det här området. Därför har vi ingen annan väg att gå än att omfördela personal från annan verksamhet till narkotikabekämpningen.

Förhållandena på det här området är analoga med dem som rör den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Det är en prioriteringsfråga för oss politiker och en prioriteringsfråga för ledningen av den operativa styrkan

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

inom polisen att avgöra hur resurserna skall fördelas. Ni reservanter vill satsa på nyanställningar, och vi andra vill utnyttja redan befintliga resurser på bästa tänkbara sätt. Men målsättningen är densamma – att bekämpa och om möjligt eliminera narkotikabrottsligheten.

I går fick vi veta, vilket Arne Nygren också omtalat här, att 236 polismän i landet är direkt avdelade för narkotikabekämpningen och därför också organiserade på särskilda rotlar för det arbetet. Jag kan hålla med om att det låter förvånansvärt litet i förhållande till alla de poliser som sysslar med den traditionella brottsligheten. Det blir i varje fall slutsatsen vid en jämförelse mellan den avskryvade narkotikabrottsligheten och annan brottslighet. Men då skall vi inte glömma bort alla de polismän som i annan form av tjänst kommer i kontakt med narkotikabrottslighet och då ingriper och vidarebefordrar anmälningar av sådana brott till utredningspersonalen. Det berörde också justitieministern i sitt anförande.

Detsamma gäller de allmänna spaningsrotlarna och alla kvarterspoliser, som mycket väl känner till langare och missbrukare i sina ansvarsområden. Det är med andra ord åtskilliga andra polismän som också deltar i kampen mot narkotikan. Tid efter annan görs det också särskilda punktinsatser. Vi fick höra, vilket väl de flesta redan kände till, att det senast i oktober 1981 gjordes en stor satsning, som också gav resultat. Den skedde med hjälp av personal från andra delar av polisorganisationen. Det var alltså insatser som verkligen gav resultat.

Det har ständigt pågått planering och prioritering inom polisväsendet såväl på riksplenet som på regional och kommunal nivå för att man skall kunna motverka narkotikans härjningar. Och det arbetet fortsätter. Snart kommer också, som vi hörde, en betydande förstärkning av organisationen att ske i Stockholm. Även om det inte blir ett större antal polismän som kommer att arbeta med dessa frågor kommer det i alla fall att ske en förstärkning av organisationen. Och den styrkan blir förmodligen så stor som den över huvud taget kan vara för att den skall vara hanterlig och effektiv. Ingen möda sparas således. Arne Nygren, för att – trots det ekonomiska läge som råder i landet – bekämpa narkotikabrottsligheten.

De siffror som Arne Nygren redovisade fick vi höra vid den beredning som vi deltog i båda två i går, och de är naturligtvis skrämmande. Men det är ändå fel av reservanterna att säga att regeringen och utskottsmajoriteten av statsfinansiella skäl inte vill göra något åt den här brottsligheten.

Vad vi säger är att det av statsfinansiella skäl inte går att *nu* tillsätta nya polismanstjänster, men vi gör i stället en direkt beställning till regeringen för nästa budgetår, 1983/84. Vi säger, som Arne Nygren har citerat från utskottsbetänkandet, att planerings- och budgetarbetet måste inriktas på att personalförstärkningar tillförs särskilt utsatta distrikt eller verksamhetsgrenar, inte bara genom omfördelningar utan också genom en effektiv ökning av antalet nya tjänster – jag upprepar det.

Vi kan inte, lika litet som socialdemokraterna i regeringsställning kunde, bifalla motioner om anslagsökningar på tiotals miljoner utan att sådana anslag varit föremål för budgetbehandling i departementen. Jag är helt

Onsdagen den
5 maj 1982

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikasträffning
m. m.*

övertygad om att Arne Nygren inser detta, även om han just nu mera känner för en profileringspolitik.

I det här sammanhanget kan jag inte heller underlåta att framhålla, att polisen egentligen är ganska gynnad i förhållande till andra statsförvaltningar, som alla tvingats att infria sparmålet 2 %. Tag t. ex. de 300 administrativa vikariatjänsterna, varav några förmodligen också fanns i Umeå. Dessa tjänster varslades om uppsägning, men varslen behövde aldrig utlösas genom att pengarna togs fram och tjänsterna kunde vara kvar. Det kostade åtskilliga miljoner kronor, och det visar ambitionerna hos regeringen att inte ställa polisen i skottgluggen – snarare tvärtom.

Annars är vi ju nödsakade att spara på alla samhällsområden, och då kan naturligtvis inte heller polisen undantas. I det läget gäller det i än högre grad att verkligen utnyttja resurserna väl – och det tycker jag att man gör också.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till justitieutskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 85 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Min fråga till herrar Lidgard, Polstam och Petersson i Rösttunga och till justitieministern var just vad man skulle lägga in i beställningen på nya polismanstjänster till nästa år. Jag fick inget svar av herr Polstam. Jag hoppas att jag får svar av justitieministern, herr Lidgard och herr Petersson.

Åke Polstam tog upp ett resonemang om utbildningen. Det är intressant. I det nummer av Svensk Polis som har kommit oss till handa i dag är man mycket orolig för den polisutbildning som man tycker har bantats ned. I det nummer av Polistidningen, alltså Polisförbundets tidning, som kommer om någon vecka, är man ännu mera oroad för den utveckling som Åke Polstam också berörde.

Man säger där att räknar man fram t. o. m. det kommande budgetåret, har den centrala utbildningen för polisen nästan halverats på sex år. Att man valt sex år är väl därför att vi har haft borgerliga regeringar nu under sex år.

Med den takt i nedrustningen på polisutbildningens område som har skett under senare år upphör utbildningen om några få år – så drastiskt uttrycker sig den utbildningsansvarige ombudsmannen Bror Nilsson i Polistidningen nr 4, som kommer om ett tag. Han redovisar också att antalet polismän utan assistentutbildning nu är 5 200.

Det är ingen tvekan om att det med en sådan nedrustning på utbildningens område, Åke Polstam, är stor risk för att vi får svårt att rekrytera till de tjänster inom narkotikapolisen, ekorotlar osv. som vi här för ett resonemang om.

Jag ber till sist, herr talman, att få upprepa min fråga, och jag hoppas att justitieministern ger sin tolkning av vad det kommer att bli för följder om riksdagen följer den borgerliga skrivning som utfärdar en beställning på nya polismanstjänster nästa år. Kommer det att innebära nya direktiv ut till rikspolisstyrelsen, till länsstyrelser och till polisstyrelser?

Anf. 86 ÅKE POLSTAM (c) replik:

Herr talman! Jag tyckte att jag förklarade för Arne Nygren vad som ingick i den här beställningen. Det var ju era yrkanden om inrättandet av nya polismanstjänster till en kostnad av 11 milj. kr. – jag tror det var så mycket – som vi inte vill att riksdagen skall bifalla utan att ärendet beretts i departementen. I stället vill vi, precis så som vi har skrivit i betänkandet, be regeringen bereda ärendet och framlägga förslag till riksdagen om det antal tjänster som kan anses vara befogat.

Jag skulle också vilja säga att det är viktigt att utbildningskapaciteten ökas, men det är en väldigt svår anklagelse som Arne Nygren riktar mot regeringen, när han säger att det nedrustas på det här området. Visst har antalet utbildningsplatser minskat det senaste året, men utbildningsplatserna har aldrig varit så många under någon socialdemokratisk regering som under de borgerliga regeringarnas tid. Om jag inte minns fel har antalet utbildningsplatser maximalt varit 800 per år. Om det visar sig att det finns behov av fler utbildningsplatser i första hand för att fylla vakanser, skall naturligtvis sådana platser tas fram. Jag är övertygad om att regeringen också är beredd att göra det.

Anf. 87 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Sanningen när det gäller grundutbildningen, Åke Polstam, är att antalet platser där krymper till 400 nästa år. Det är långt under det antal platser som fanns 1976. Men det är ju inte bara grundutbildningen det gäller utan framför allt annan utbildning. Vad jag nämnde var att man i Polistidningen redovisar att antalet polismän utan assistentutbildning nu är 5 200. Och det är – det hoppas jag Åke Polstam håller med mig om – helt otillfredsställande.

Anledningen till att jag begärde ordet var att Åke Polstam lade in en ny tolkning i utskottets skrivning på s. 3 i betänkandet om antalet polistjänster nästa år. Åke Polstam sade att man vill rikta en beställning till regeringen att bedöma det antal tjänster som kan vara befogat. Men det gör ju regeringen varje år – det hoppas jag, Åke Polstam, att vi är överens om. Vad ni beställer är ytterligare nya tjänster, och jag upprepar min fråga till Åke Polstam, till övriga företrädare för de borgerliga partierna och till justitieministern: Om ert förslag går igenom, måste väl följderna bli att nya direktiv får utfärdas till dem som har att inkomma med budgetäskanden för 1983/84?

Anf. 88 ÅKE POLSTAM (c) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om någon ny bedömning. Det är klart att det kommer att gå ut direktiv om hur man skall göra anslagsframställningar och redovisa de behov som finns. Det sker ju varje år. Det är klart att regeringen tar hänsyn till vad riksdagen uttalar. Inte låter regeringen bli att rätta sig efter riksdagens önskemål. Det trodde jag att Arne Nygren kände till.

Visst är det sant att man får bara 400 utbildningsplatser det kommande arbetsåret, men detta är naturligtvis temporärt och betingat av behovet. Antalet utbildningsplatser kan naturligtvis ökas, om man anser att det

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

behövs. Skulle man t. ex. enas om att det är nödvändigt att öka antalet nya tjänster, måste man naturligtvis också öka antalet utbildningsplatser. Detta hänger samman – det vet Arne Nygren mycket väl, men det är bara så att nu skall det göras politik av den här frågan. Jag tycker att den är alltför allvarlig för att man skall ta upp den på det sättet.

Anf. 89 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Detta är en mycket allvarlig fråga, och nästan ingen av oss trodde för 10–15 år sedan att den skulle få den dignitet som den har i dag. Det känns litet svårt och kanske litet bittert att slå sig för bröstet och påstå att vi har varit bättre än ni. Jag tycker att vi alla har del i den utveckling som vi haft.

Man kan emellertid inte undgå att konstatera att väldigt stora delar av samhällets resurser tas i bruk för att begränsa och stoppa inflödet av narkotika, för att uppspara den narkotika som kommit in i landet, för att spana efter, gripa och lagföra narkotikabrottslingar och inte minst för att betala de ökade kostnaderna för den vård som ju ständigt följer i narkotikans spår.

Vi har, som justitieministern påpekat, ett väl utbyggt samarbete med andra länder, vare sig det nu sker mellan polismyndigheterna direkt eller genom Interpol. Jag tycker att det också är viktigt att nämna de polisattachéer som justitieministern räknade upp. De gör också ett väldigt fint arbete.

Det bästa är naturligtvis att försöka stoppa narkotikan innan den kommer in i landet. Där gör våra tulltjänstemän dagligen stora beslag, men det är ju en omöjlighet att kontrollera alla som reser in i ett så öppet land som vårt.

Man gör alltså inom olika myndigheter och kanske särskilt inom polisen stora insatser för att stoppa narkotikaflödet, men vi kan inte se någon minskning. Det finns väldigt mycket pengar involverade här. Risktagningen är minimal för dem som sitter i toppen på syndikaten. Vi griper langare, och vi griper kurirer, men de ersätts ständigt med nya – det finns alltid pengar att betala med. För narkotikans offer och deras anhöriga slutar det ofta i en tragedi. Narkotikasvindlaren klarar sig alltid bra.

När vi diskuterar vem som varit bäst och lägger skuldbördan på varandra, bör vi kanske titta litet tillbaka i tiden och se på narkotikalagstiftningen alltsedan 1968. Då fick vi alltså en narkotikastrafflag, och den gäller i princip fortfarande oförändrad. Vi har ändrat straffskalorna och litet annat när det gäller grova narkotikabrott. Men i princip är alltså lagen oförändrad.

Däremot har det i fråga om synen på innehav av narkotika för eget bruk, där så att säga inkörsporsten till narkotikamissbruket på allvar börjar, skett en väldigt omsvängning under de år som gått sedan 1968. Det har också skett en omsvängning i synen på narkotikan som sådan. Så sent som i början på 1970-talet rådde det t. o. m. inom lagrådet en osäkerhet om huruvida cannabispreparat skulle anses vara särskilt farliga. Regering och riksdag hade mycket länge en väldigt mild syn på inehavet av narkotika för eget bruk.

Denna syn har också präglat riksåklagarens cirkulär från 1972, där han fastslog att man i princip skulle kunna få åtalseftergift, även om man påträffades med en så stor mängd narkotika som är tillräcklig för en veckas eller någon veckas förbrukning. Då tillämpades, med rätt eller med orätt, en social syn på narkotikamissbruket och även på langningen, särskilt på smålangarna. Man betonade ständigt vårdaspekten, fastän man visste att antalet vårdplatser icke på något sätt stod i rimlig proportion till narkotikamissbrukarnas behov.

Den ökade medvetenheten om narkotikans farlighet och om dess allt större utbredning – från storstaden, i synnerhet från Stockholm, och ut till andra större städer liksom också till mindre städer och till tätorter över huvud taget – har skapat en opinion mot narkotikan i allmänhet. Detta har naturligtvis så småningom satt sina spår, t. ex. i riksåklagarens senaste cirkulär, från 1980, om innehav av narkotika för eget bruk. Den tillåtna mängden har nu fastställts till en "försumbar kvantitet", vilket vi skall ställa i relation till det tidigare tillåtna innehavet, motsvarande någon veckas förbrukning. Denna förändring har naturligtvis inneburit och innebär att polisens motivation för att gripa smålangare har förstärkts. Resultatet härav kan också utläsas i statistiken, som visar en våldsamt ökning både vad gäller antalet beslag och vad gäller antalet ingripanden över huvud taget.

Den enskilde polisen ute på fältet har naturligtvis under den gångna perioden gjort sitt, men ofta kanske utan större motivation. Han har ju hela tiden vetat att det sällan varit fråga om någon påföljd. Att ständigt föra smålangare till polisstationen för att kanske snart igen möta dem i narkotikakvarteren har inte upplevts särskilt positivt.

Jag vill påstå att varken riksdagen, någon regering eller något politiskt parti under denna tidsperiod kan ta åt sig någon större ära i kampen mot narkotikan. Självfallet har dock enskilda människor varnat för utvecklingen, och jag skulle vilja påstå att man i oppositionsställning har velat litet mer, i regeringsställning litet mindre. I det senare fallet har man ju ständigt haft de ekonomiska realiteterna att ta hänsyn till.

När samhället har ett problem försöker man alltid angripa det på något sätt. Det gäller här ett problem som vi inte ser någon lösning på, inte ens långt fram i tiden, och då ropar vi naturligtvis på fler poliser. Det är lätt att instämma i det ropet. Också jag tycker att det är nödvändigt med fler poliser – jag kan i dagsläget inte se någon annan lösning.

Vi har i justitieutskottet olika uppfattningar om hur många poliser som skall tillkomma, men alla säger att det är nödvändigt att vi får fler poliser.

Min tolkning av justitieutskottets betänkande är ganska enkel. Vi vill göra en beställning. Justitieutskottet ber regeringen att i budgetberedningen prioritera denna sektor, så att man kan arbeta fram ett förslag och tala om hur mycket man kan komma med – och sedan är det riksdagens sak att göra bedömningen.

Till slut, herr talman, en liten reflexion kring narkotikalagstiftningen över huvud taget. Det finns något som jag ständigt förundrar mig över: Det är

Onsdagen den
5 maj 1982

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

olagligt att inneha narkotika men inte olagligt att konsumera narkotika. Konsumtionen som sådan är alltså inte straffbar. Det är möjligtvis rätt ur social synpunkt – jag kan inte bedöma det. Däremot tror jag inte att det på något sätt bidrar till att minska den illegala narkotikahandlingen.

Det finns såvitt jag vet andra länder med annan uppfattning. Det kanske finns något för oss att lära där i det krig som vi måste sätta in mot den illegala narkotikan.

Anf. 90 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Först vill jag erinra om utgångsläget för dagens diskussion här i kammaren.

Riksdagen behandlade för någon vecka sedan regeringens förslag i budgetpropositionen om polisverksamheten. Det förslaget innebar att polisen i förhållande till annan statsverksamhet behandlades förmånligt. Någon nedskärning av polisverksamheten var det inte tal om. I realiteten innebär förslaget att antalet poliser i tjänst kommer att öka. Det var alltså den bedömning som man gjorde då beträffande polisverksamhetens storlek – och det gällde även narkotikasituationen.

Nu har regeringen i medvetande om det allmänna läget och i det statsfinansiella läge som vi befinner oss i gjort en extra ansträngning genom att lägga fram ytterligare en proposition i kampen mot narkotikan. Det vi behandlar här i dag är bara en del av den propositionen, den del som rör brottsbekämpningen och justitiedepartementets område.

Det förslag vi lägger fram innebär visst personalförstärkningar. Det innebär att tre nya åklagartjänster inrättas. Det är mycket viktigt att så sker. Åklagarna spelar en central roll när det gäller brottsbekämpningen. Jag kan nämna att det förslaget följts upp av att vi har gett riksåklagaren rätt att ta in ett ökat antal aspiranter. Man kan naturligtvis alltid finna att det borde ha varit ännu fler.

Men jag tror att varje regering – även när det gäller en så här utomordentligt allvarlig fråga – också måste ta statsfinansiella hänsyn. Vi måste försöka disponera tillgängliga resurser så effektivt som möjligt.

Detta har man också, vill jag säga, gjort. Rikspolisstyrelsen har fått de tjänster för narkotikabekämpning som den begärt. Och det är litet vilseledande att tala om bara ett visst antal tjänster för narkotikabekämpning utgående från tjänstetabläer. Det riktiga är att se polisväsendet som en helhet och på ett flexibelt sätt använda så mycket polisresurser som möjligt mot narkotika. Man har också på många ställen med de resurser man har på ett föredömligt sätt organiserat speciella kommissioner för att bekämpa narkotikan.

Arne Nygren frågade mig vad regeringen nu tänker göra med anledning av det uttalande som utskottet har gjort. Jag nämnde redan i början att vi avser att rätta oss efter det – självfallet. Jag tycker det är naturligt att rikspolisstyrelsen, som nu skall komma in med sina petita, därvid belyser verkan både av omfördelning och av nya tjänster.

Anf. 91 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! I sitt första inlägg gick justitieministern över den beslutsnivå som i dag är aktuell, nämligen den proposition som nu föreligger. För att få insatserna att verka litet imponerande tog han till inte bara en proposition som är på gång utan också ett förslag som eventuellt kommer nästa år om narkotikarotel i Stockholm.

Justitieministern upprepar nu detta och säger att polisen har fått vad man begärt. Först säger regeringen att det inte finns något utrymme för nya tjänster, och utifrån det gör myndigheterna sina äskanden. Och så hänvisar regeringen till det och säger att myndigheterna har fått vad de begärt! Det är väl ändå att ge en bild som är en aning falsk!

Nu säger justitieministern att rikspolisstyrelsen skall belysa vilken verkan det borgerliga förslag som eventuellt kommer att segra här i kammaren får. Men ute i polisdistrikten har man redan budgetarbetet klart, herr justitieminister. Där har man tagit ställning med utgångspunkt i direktiven om att det inte finns något utrymme för nya tjänster. Nu frågar jag: Skall polisdistrikten då få en ny omgång av budgetberedningsarbete, för att ta ställning till den beställning som regeringen nu får?

Justitieministern sade att antalet poliser i tjänst kommer att öka med det beslut vi fattade för en dryg vecka sedan. Det vore värdefullt om justitieministern kunde förklara det. Beslutet innebar inga nya tjänster. Vi äskade ytterligare omfördelningar, och det sade man nej till. Vi begärde också ytterligare tjänster till åklagarna, och även det förslaget röstades ned här i kammaren. Nu ökar man antalet åklagare med ett par stycken i dagens förslag. Men klart är att det enda alternativ som finns för att anslå ytterligare personella resurser för att bekämpa narkotikabrottsligheten är socialdemokraternas förslag. I övrigt innebär de förslag som nu föreligger inte en enda ny polismanstjänst. Däremot innebär det en del av det vi föreslog för en vecka sedan och som man då sade nej till – det är den enda förändring som sker på det området.

Anf. 92 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Först några ord om en narkotikarotel i Stockholm. Jag avser visst inte att en sådan skall inrättas först nästa år. Jag avser att ta ställning till den saken mycket snabbt. Jag hoppas att en narkotikarotel som kommer att innebära en effektivisering av arbetet skall kunna komma i gång i Stockholm redan under innevarande år.

När det gäller anslagsäskandena från rikspolisstyrelsen vill jag säga att jag har fullt förtroende för styrelsens förmåga att hantera de här frågorna. Man har säkert sådana lokala kontakter att det är möjligt.

Anf. 93 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Vi skall väl, herr justitieminister, vara så pass hederliga inför kammaren att vi säger att den narkotikaenhet som föreslås i Stockholm egentligen är en omlokalisering två tre mil av en enhet som redan finns. Vi bör inte inge någon den föreställningen att det är fråga om något nytt, djärvt

*Ökade resurser
för polisens nar-
kotikabekämpning
m. m.*

grepp av regeringen. Det är en omlokalisering från Huddinge till Stockholm, och det räknar åtminstone vi norrlänningar inte som en särskilt imponerande insats.

Anf. 94 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Det är riktigt att det är en omlokalisering av människor. Men det är inte bara fråga om att flytta människor från Huddinge till Stockholm – vi ger också Stockholm en rotel genom att flytta över folk från rikskriminalen. Och naturligtvis är syftet med denna omlokalisering att öka effektiviteten.

Jag tror att man skall vara försiktig med att bara tala om antalet tjänster när det gäller effektiviteten. Man måste sätta in tjänsterna i deras sammanhang – hur organisationen är upplagd, vilken utrustning den har och mycket annat. Jag ser det som en av huvuduppgifterna att få till stånd en effektiv organisation mot narkotikabrottsligheten i landet.

Jag vill göra ytterligare ett tillägg. Det system vi har för utbildning och antagning innebär rent faktiskt att antalet poliser i tjänst ökar. Även om antalet tjänster inte utökas, får vi något fler poliser i tjänst varje år.

Anf. 95 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över den förstärkta insats för narkotikabekämpning som justitieminister Carl Axel Petri redogjorde för. Här behövs starka insatser och stöd till dem, poliser och andra, som på fältet för kampen mot narkotikan.

Min uppfattning är att den kampen måste föras på alla fronter. Insatser från tull och polis mot smuggling och handel med narkotika är självklara delar i den kampen. Men också mot bruket av narkotika måste insatserna vara massiva. Allt innehav av narkotika, även innehav av mycket små kvantiteter, är ett brott som måste föranleda ingripande och beivrande vid varje tillfälle då det uppmärksammas. Det är de många enskilda narkotikamissbrukarnas behov av och efterfrågan på narkotika som gör handeln lönsam. Och de som driver den handeln, som tjänar grova pengar på andra människors olycka, skall veta att samhällets dom över dem när de grips är hård och ovillkorlig.

Jag vill också ta tillfället i akt att uttrycka min glädje över att justitieminister Petri har sagt nej till ett genomförande av tvångsmedelskommitténs förslag. Vi lever i Sverige i en utpräglad rättsstat. Vi har en poliskår som präglas av yrkeskunskap och som i sin yrkesutövning vägleds av etiska ideal. Det har vi anledning att notera med glädje. Ett genomförande av tvångsmedelskommitténs förslag hade inte ändrat på detta. Men det hade varit ett steg i fel riktning, ett steg på vägen mot ett samhälle av ett annat slag, där respekten för den enskildes integritet och rättssäkerhet ges en lägre prioritet.

Den tekniska utvecklingen när det gäller apparatur för kontroll och registrering av medborgare och deras åsikter går snabbt. Datatekniken är bara ett exempel på det. Så mycket angelägnare är det att vi med kraft avvisar

åtgärder som kan föra oss närmare ett samhälle där, för att tala med Orwell, "storebror ser dig". I en rättstat är värnet om den enskildes integritet en självklar utgångspunkt för allt politiskt handlande. Det har uppenbarligen regeringen och dess justitieminister fullt klart för sig.

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

Överläggningen var härmed avslutad.

Anslag till kriminalvården m. m.

Mom. 1 (lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 1 av Lisa Mattson m. fl.

Mom. 2 (lokala polisorganisationen: Utrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 2 av Lisa Mattson m. fl.

Mom. 3 (inköp av motorfordon m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 3 av Lisa Mattson m. fl.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Anslag till kriminalvården m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:44 om anslag till kriminalvården m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 96 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 97 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Utifrån den situation som totalt sett råder på kriminalvårdsområdet har det varit svårt att hitta mera omfattande besparingar inom denna sektor. Detta får dock inte innebära att man underlåter en noggrann prövning i vad gäller besparingar, som kan genomföras utan att de får negativa effekter i fråga om verksamhetens inriktning och kvalitet.

I två moderata reservationer som fogats till utskottets betänkande har vi pekat på en möjlighet att spara 13 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Besparingarna går i korthet ut på att övervakningstiden vid skyddstillsyn förkortas från nuvarande två år till ett år samt att ett anställningsstopp införs inom frivården. Detta är motiverat av de utredningar som pågår beträffande frivården och av de förändringar som kan följa med anledning av dessa utredningar. Sammanlagt skulle man genom dessa

Onsdagen den
5 maj 1982

Anslag till kriminalvården m. m.

åtgärder kunna spara 11 milj. kr. inom frivården.

Fr. o. m. den 1 januari 1983 kommer staten att lämna huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter. Vi föreslår med anledning av detta att riksdagen till vårdutbildningsnämnden anvisar ett belopp som är 2 milj. kr. lägre än regeringens förslag. Jag tycker det är litet märkligt att regeringen inte har uppmärksammat detta i sin budgetproposition.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till de moderata reservationerna 1 och 2.

I reservation 3 tar vi upp den svåra beläggningssituationen vid häktena och kriminalvårdsanstalterna, som verkligen är ett svårt problem och som också påtalas och belyses i budgetpropositionen. Den påverkar och försämrar möjligheterna att fullfölja intentionerna i 1973 års kriminalpolitiska reform. Differentieringen försvåras i vad gäller anstaltsklientelet – och detta i ett läge där behovet av en sådan differentiering ökar, beroende bl. a. på narkotika-problemen vid anstalterna och på den ökade andel långtidsdömda som vi fått under de senaste åren. Klimatet vid kriminalvårdsanstalterna har också generellt blivit kärvare under senare år, och detta medför stora påfrestningar för såväl personalen som de intagna.

Anstaltsbristen medför också att många anstalter måste ta emot interner som inte passar in i mönstret och målsättningen hos kriminalvården vid anstalten i fråga.

Beläggningssituationen har varit speciellt besvärlig i vissa regioner, bl. a. i Skåne och i Stockholmsregionen.

Vi har i den moderata reservationen 3, liksom i den motion som ligger till grund för den, pekat speciellt på två problem som följer i spåren av beläggningssituationen. Det första gäller svårigheten att på ett effektivt sätt fullfölja de kriminalpolitiska målsättningarna, det andra gäller de samlade samhällskostnader som blir följden.

Överbeläggningen orsakar onormalt höga kostnader för kriminalvården. Resor och traktamenten ökar kostnaderna. Skärpta övervakningsrutiner vid anstalter som måste ta emot ett svårt klientel utan att vara anpassade för detta och provisoriska lösningar i övrigt vållar också kostnadsökningar, framför allt på driftsidan.

Men det är inte bara kriminalvården som får vidkännas kostnadsökningar, utan även andra myndigheter. Polisens kostnader och arbetsbelastning ökar. Det är svårt att få fram exakta kostnadsberäkningar för denna myndighet – och det gäller f. ö. också andra myndigheter på detta område – men låt mig som exempel peka på en beräkning som gjorts hos Malmöpolisen under fjärde kvartalet 1980. Man hade då ökade resekostnader, större personalkostnader, tidsspillan m. m. En schematisk bedömning av ökade kostnader vid enbart Malmöpolisen ligger på sexsiffriga tal. Nu är det alldeles klart att Malmöpolisen har speciella problem, beroende på beläggningssituationen, men vi vet att väldigt många andra polisdistrikt har problem i samma utsträckning. Till detta kommer det faktum att bl. a. tidsspillan inverkar menligt på andra viktiga polisiära uppgifter.

De ökade kostnaderna drabbar inte bära polisen och kriminalvården utan även advokatväsendet och de sociala myndigheterna.

Det är just denna samlade kostnadsbild som är viktig i bedömningen av utbyggnadstakten vid kriminalvårdsanstalter och häkten. Därför vill vi moderater ha en samlad kostnadsbedömning i vad gäller beläggningseffekterna. Det är mycket troligt att man utifrån en sådan bedömning kommer fram till att en snabbare utbyggnadstakt kan ha totalekonomiska fördelar för statsmakterna.

Det är vidare viktigt att understryka den förändring som inträtt när det gäller brottsinriktningen sedan kriminalvårdsreformen sattes i verket. Detta har naturligt påverkat inriktningen och förutsättningarna för kriminalvården. Låt mig bara nämna att antalet interner som avtjänat längre frihetsstraff för allvarliga brott kraftigt har ökat under de senaste åren. Detta ställer också nya krav på anpassning i kriminalvårdssammanhang. Kanske en satsning på ytterligare en sluten riksanstalt med hög säkerhetsgrad skulle vara motiverad, så till vida att man då hade lättare att uppnå målen i fråga om differentiering och mindre restriktioner vid andra anstalter, som nu måste ta emot även det svåra klientelet. Detta drabbar i sin tur samtliga intagna på anstalterna i fråga.

Herr talman! Jag vill till sist understryka att vi från moderat håll inte kan acceptera att man försöker lösa beläggningssituationen genom att förändra och minska brottspåföljden. Lagstiftningen och straffmätningen måste även i framtiden vara grundad på noggranna rättsliga och kriminalpolitiska ställningstaganden. Dessa överväganden måste också vara klart förankrade i det allmänna rättsmedvetandet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till samtliga tre moderata reservationer som fogats till utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 98 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill börja det här inlägget med ett citat ur vår motion om reformer inom kriminalvården:

”En progressiv kriminalpolitik måste för att lyckas ha som grund en progressiv politik för samhället som helhet; en politik som tar fasta på människors vilja till arbete, och som på alla sätt bekämpar arbetslöshet, som låter människor få ett reellt inflytande på sin arbetsplats och över sin bostadsmiljö och som också på alla sätt bekämpar passivitet liksom isolering och konkurrens människor emellan och uppmuntrar till gemenskap och samarbete.”

Det är enligt vår mening viktigt att ha hela samhällspolitiken som utgångspunkt när man diskuterar kriminalpolitikens utformning. En aldrig så bra kriminalpolitik misslyckas, om den inte som sin grund har en progressiv allmän samhällspolitik.

I årets budgetproposition konstateras att kriminaliteten och därmed

Onsdagen den
5 maj 1982

Anslag till kriminalvården m. m.

anstaltsbeläggningen kommer att öka under den kommande femårsperioden – med en oförändrad kriminalpolitik, som man säger i budgetpropositionen. Man borde kanske tillägga med en oförändrad allmän politik och som exempel nämna med en oförändrad ungdomsarbetslöshet och med en fortsatt social nedrustning. Exemplet är frågor som inte direkt ingår i kriminalpolitiken, men som utan tvivel påverkar i vad mån en kriminalpolitik har framgång eller inte.

Regeringen drar inte några sådana slutsatser i sin proposition. Det gör inte heller utskottet.

Regeringen bedriver en mycket återhållsam kriminalpolitik. Inga medel anslås för en fortsättning av reformeringen av kriminalpolitiken. Reformförslag som lagts fram av olika utredningar och som det i alla fall i teorin finns en bred uppslutning kring genomförs inte – av statsfinansiella skäl. Utskottet godtar dessa regeringens överväganden.

Detta är enligt vår mening ett egendomligt sätt att spara. Man sparar på kort sikt och slösar på lång sikt. Det framgår t. o. m. av själva budgetpropositionen. Man säger där:

”Eftersom återfallsbrottsligheten utgör en avsevärd del av den samlade kriminaliteten är det uppenbart att ett framgångsrikt arbete för att underlätta lagöverträdarnas anpassning fyller en mycket betydande funktion även från brottsförebyggande synpunkter.”

Detta konstateras i propositionen, men sedan tar man inte några initiativ för att följa upp detta konstaterande. Allt skall vara som förut.

Vi har i vår motion 519 lagt fram förslag till reformer som visserligen innebär en del kostnader, men som skulle ge förutsättningar för en bättre kriminalpolitik och därmed också besparingar på sikt. Det finns säkerligen flera bra förslag att genomföra än dem vi tagit upp, men tyvärr har några initiativ inte kommit från regeringen propositionsvägen. Vi har denna fått ett förslag till riksdagen som rör kriminalpolitiken, och det förslaget innebär inte alls några reformer, utan i stället ökad repression. Jag skall inte närmare gå in på det, eftersom det inom kort behandlas här i kammaren.

Jag skall heller inte gå in i detalj på de förslag som vi lägger fram i motion 519. De har tidigare behandlats i riksdagen och är väl kända. De avstyrks samtliga av utskottet av olika skäl: i väntan på utredning, av statsfinansiella skäl och av det skälet att de redan är föremål för genomförande. Det sistnämnda skälet anförs när det gäller motionens förslag om en snabbare utbyggnad av lokalanstaltsystemet och en ökad satsning på frigångshem. Vi ser utskottets besked och skrivningar som positiva, och vi kan av detta skäl för det här budgetåret godta utskottets förslag på punkt 6 i betänkandet.

På övriga punkter vill jag yrka bifall till motion 519 yrkande 2, som rör reformer inom kriminalvården.

Yrkandena 1 och 3 i motionen gäller förändringar i medelsberäkningen. I yrkande 1 föreslår vi en höjning av anslagen till biblioteksersättningen. Vi anser nu liksom förra året att staten skall ge full kostnadstäckning för denna verksamhet, och även om denna anslagspost har behandlats välvilligare detta år uppnås ändå inte denna kostnadstäckning. Vi föreslår att medelsberäk-

ningen på den här punkten görs enligt kriminalvårdsstyrelsens förslag. Jag yrkar med detta bifall till motion 519 yrkande 1.

När det slutligen gäller anslagen till frivården för behandlings- och stödåtgärder anser vi också här att anslag bör utgå enligt kriminalvårdsstyrelsens förslag. Regeringen föreslår en nedskärning i förhållande till föregående år med 200 000 kr., trots att KVS i både sitt besparingsförslag och sitt reformförslag har räknat upp denna post med 550 000 kr. Denna nedskärning kommenteras inte vare sig av utskottet eller i regeringspropositionen. Vi anser från vpk att det knappast är framsynt att göra nedskärningar just här – en väl fungerande frivård är ju en av förutsättningarna och ett av medlen för att få återfallsbrotten att minska och därmed på sikt spara pengar.

Jag vill alltså slutligen, herr talman, yrka bifall till motion 519 yrkande 3.

Anf. 99 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Situationen på våra fängelser är ganska besvärlig. Platsbeläggningen är hög. Det betyder att det är svårt att klara den ur kriminalvårdssynpunkt så viktiga differentieringen av de intagna, dvs. att inte blanda personer med en hårdare kriminell bakgrund med förstagångs- eller engångsbesökare. För att kriminalvården skall kunna tillgodose rimliga anspråk på differentiering bör beläggningen inte överstiga 85 %. Under budgetåret 1980/81 var som mest drygt 96 % av antalet platser belagda. Under de ur beläggningssynpunkt tyngsta månaderna var beläggningen 92 %. I kampen mot narkotikan har riksdagen tvingats höja straffen för narkotikabrott, och det har tyvärr fått den allvarliga "baksidan" att fängelserna nu har en mycket kraftigare beläggning. En ännu allvarligare baksida är att narkotikan har kommit in på anstalterna. Den här situationen är naturligtvis mycket pressande för personalen på fängelserna.

I budgetpropositionen föreslås ytterligare 190 platser för att hjälpa upp situationen, förutom att 140 tidigare stängda anstaltsplatser tillfälligt har öppnats. Detta är naturligtvis inte tillräckligt, vilket framgår om man blickar in i den dystra kriminalvårdsframtiden. Prognoserna tyder på att beläggningen kommer att öka med 5–10 % under den närmaste femårsperioden, med en oförändrad kriminalpolitik. En 10-procentig ökning skulle innebära ett behov av omkring 400 platser ytterligare.

Kammaren kommer så småningom att behandla angelägna förslag om att minska platsbeläggningen – förslag som också är starkt motiverade ur kriminalvårdssynpunkt.

Men under tiden fordras ändå andra åtgärder. Medel till ytterligare platser är en bit. Men det måste också finnas ett innehåll i kriminalvårdsverksamheten, t. ex. biblioteksverksamhet, för att vi skall kunna bidra till den kriminalvård vi önskar ha. Vpk har i en motion krävt 390 000 kr. mer än vad regeringen föreslagit till biblioteksverksamheten. Vpk, som ännu inte har tagit sitt samhällsekonomiska ansvar, har gjort till regel att när det passar bjuda över regeringens politik. I det här fallet har man gjort det trots att

regeringen har föreslagit en kraftig höjning av biblioteksanslaget. Det är närmare bestämt en 25-procentig ökning, från 1.2 miljoner till 1 496 000 kr. – detta trots det kärva budgetekonomiska läget. Utskottet har hälsat den av regeringen föreslagna kraftiga höjningen med tillfredsställelse, och man avstyrker därmed vpk-motionen.

Som jag nämnde tidigare har de hårdare tagen mot narkotikabrottsligheten inneburit att narkotikan kommit in på anstalterna. Av det skälet bedrivs nu särskilda försöksverksamheter med narkotikafria avdelningar. För att man skall kunna kontrollera om narkotika förekommer på fängelserna finns det en generell möjlighet att ta urinprov på de intagna och se om de missbrukat narkotika. Dessutom finns det särskilda vårdprogram. Det mest bekanta för kammaren är Österåkersprojektet. Det behövs erfarenheter, forskning och utvecklingsarbete på det här området, så att man kan finna lämpliga metoder för att bekämpa narkotikamissbruket. Att hasta fram och öppna fler avdelningar och starta fler projekt är sannerligen inget recept, om man är intresserad av att nå målet. Regeringen har föreslagit nya forskningspengar till kriminalvårdsstyrelsen för att man där skall kunna göra utvärderingar. Utskottet avstyrker därför de motioner från vpk- och centerhåll som tar upp problemet med narkotikan på fängelserna.

Herr talman! Jag vill också beröra de tre moderata reservationerna.

Den första rör frivården, där moderaterna vill minska det av regeringen föreslagna anslaget med 11 miljoner. Detta besparingsförslag härrör från frivårdskommittén, som har föreslagit att övervakningstiden för dem som har dömts till skyddstillsyn skall förkortas till ett år. Under övervakningstiden skall en väsentligt intensivare kontakt mellan den dömda och övervakaren finnas. Detta kommittéförslag bereds nu i justitiedepartementet. Det är ju praxis att man låter regeringen lägga fram förslagen och att vi sedan granskar dem i riksdagen. Den etablerade ordningen har utskottet inte heller den här gången velat frånga.

I den moderata reservationen nr 2 vill man uppnå besparingar genom en minskning av anslaget till vårdutbildningsnämnden. Förutsättningarna för vårdutbildningsnämndens verksamhet kommer att förändras, eftersom kommuner och landsting skall ta över huvudmannskapet för de statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna den 1 januari 1983. Moderaterna vill då inte anslå medel för våren 1983. Men det kan faktiskt vara nödvändigt att ha pengar anslagna så att man kan klara övergången. Det kan bli fördröjningar. Om så inte blir fallet, kommer pengarna inte att användas, och därmed kan vi säga att det moderata förslaget till besparing i det här fallet blir mer en budgetteknisk besparingsfint än en reell besparing.

Den tredje moderatreservationen berör lokalanstaltsutbyggnaden och hanteringen av platsbeläggningen. Regeringen har i budgeten angivit att en plan för snabbare utbyggnad av lokalanstalterna skall sättas i sjön, vilket innebär bl. a. att nya lokalanstalter byggs i områden där det finns brist och att anstaltsbyggnader från anno dazumal skall ersättas. Nya anstaltsplatser behövs av de skäl som tidigare nämndes och som har att göra med

överbeläggningen, men också för att klara en differentiering. Man kan naturligtvis säga att det effektivaste sättet att klara en överbeläggning är att bygga nya anstalter, men det gäller också att se över den kriminalvårdspolitik vi har. Vi vet att fängelserna avhåller människor från att begå brott. Men vi vet också att en fängelsevistelse kan bryta ner en människa och tyvärr också förvärra brottsprognosen. Därför finns det från kriminalvårdssynpunkt starka skäl för att låta dem som dömts till fängelse för mindre allvarliga brott få möjlighet att pröva andra former för att avtjäna straffet än att sitta i fängelse hela tiden. – Dessa tankegångar har moderaterna reserverat sig emot.

Herr talman! Jag skulle till sist också vilja kommentera Marie-Ann Johanssons synpunkter på kriminalvårdspolitiken, som hon ansåg vara dålig. Men en av de viktigaste uppgifterna för kriminalvårdspolitiken är att se till att det byggs flera lokalanstalter, och i det avseendet är ju vpk-motionen tillgodosedd, så Marie-Ann Johansson kan därför inte vara alltför missnöjd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 100 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! När det gäller lokalanstalterna konstaterade jag att vi blivit tillgodosedda, och vi yrkar inte bifall till vår motion just på den punkten.

Jag vill bara kommentera vad Bonnie Bernström sade i fråga om biblioteksersättningen. Hon menar att vi inte har tagit vårt samhällsekonomiska ansvar. På detta område har man hittills inte haft full kostnadstäckning. Det har innburit att man vältrat över kostnaderna på kommunerna. Samhällsutgifter har det alltså blivit under alla omständigheter. Risken finns att kommunerna nu inte klarar dessa utgifter och att det blir en försämrad biblioteksersättning.

Det kan tyckas mycket med en ökning på 25 %. Den ökningen är emellertid inte tillräcklig. Vi har gjort våra anslagsberäkningar utifrån KVS förslag. Att det inte räcker med en så pass stor höjning som ändå föreslagits i propositionen beror på att det har varit en eftersläpning under flera år. Man behöver alltså ytterligare pengar. Det är ju inte fråga om stora summor totalt sett.

Sedan vill jag påpeka att vpk inom justitiedepartementets område också har lagt fram förslag till besparingar, som har avslagits av övriga partier här i kammaren. På detta område går alltså våra förslag ungefär jämnt ut.

Anf. 101 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att erinra om att det har varit en 2-procentig besparing på de flesta statliga områden. Men på detta område, som gäller kriminalvårdens biblioteksverksamhet, blir det alltså en 25-procentig höjning. Det betyder att vi tycker att detta är en mycket viktig verksamhet och att man får resurser till ett intellektuellt innehåll också under den tid som man tillbringar på en anstalt – och som innebär en fruktansvärd tillvaro i och för sig.

Onsdagen den
5 maj 1982

*Vidgade möjlig-
heter att avgöra
brottmål i den
tilltalades utevaro*

När det gäller vpk:s samhällsekonomiska ansvar är väl de besparingar som har föreslagits totalt sett en droppe i havet i förhållande till de besparingar som ändå måste göras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 2 (medelsberäkningen)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för motion 519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (narkotikafria avdelningar)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (marknadsanpassade löner m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för motion 519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 3

Mom. 1 (frivården)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Bertil Lidgard m. fl. med 70 röster mot 16 för motion 519 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 215 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen ställdes utskottets hemställan mot reservation 1 av Bertil Lidgard m. fl., varvid utskottets hemställan bifölls genom uppresning.

Punkt 5 (vårdutbildningsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 66 för reservation 2 av Bertil Lidgard m. fl.

Punkt 6

Mom. 4 (snabbare utbyggnad av lokalanstalter m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 66 för reservation 3 av Bertil Lidgard m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Vidgade möjligheter att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro

Anf. 102 INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar vad som händer när en tilltalad är kallad till en huvudförhandling i domstol i brottmål och låter bli att komma. De regler som gäller nu säger att ett mål i vilket man tror att man skall döma till böter får företas till huvudförhandling, även om den tilltalade inte är närvarande.

Det händer ofta att tilltalade inte kommer till domstolar, och det bereder myndigheterna besvär. Det är domstolar, åklagare och försvarare samt enskilda personer såsom vittnen och målsägande som berörs. Det är inte nog med att det vållar besvär att den tilltalade inte kommer, utan det föranleder också kostnader. Det kostar pengar när man har satt ut ett mål. Får man sedan inställa det, sitter kanske domstol och åklagare där utan att ha något speciellt att göra just vid den huvudförhandlingen.

Detta är inte något nytt problem, utan det har uppmärksammats länge. Rättegångsutredningen, som tillsattes 1977, fick i sina direktiv det beskedet, att den var oförhindrad att pröva spörsmål som har samband med problemet att så många utsatta huvudförhandlingar måste ställas in till följd av bl. a. parts utevaro från förhandlingen. Utredningen var alltså oförhindrad att ta upp den här frågan. Sedan har justitieministern ändrat sig och gett utredningen i uppdrag att snarast möjligt och med förtur lägga fram förslag i det här ärendet. Det har utredningen också gjort. Den har skrivit en promemoria som till stor del överensstämmer med den proposition som ligger till grund för betänkandet. Promemorian var kanske bättre än propositionen i vissa avseenden, därför att i promemorian sade man bl. a. att åtminstone en offentlig försvarare skulle vara närvarande, om man tog upp ett mål till behandling utan att den tilltalade hade kommit.

Denna promemoria från rättegångsutredningen gick ut på remiss. Jag vill inte säga att remissinstanserna var så väldigt negativa, men inte heller att de var förtjusta. En del sade att man i vart fall inte skall döma till fängelse, och en del sade att man inte skall döma till skyddstillsyn, om den tilltalade inte är närvarande.

Av samhällsekonomiska skäl har vi emellertid fått den här propositionen. Där sägs, att om man tillfredsställande kan utreda ett mål och det inte finns anledning att döma till annat än böter, villkorlig dom, skyddstillsyn eller fängelse i högst tre månader, får man lov att ta målet till förhandling och avgöra det, trots att den som är åtalad inte har kommit till rätten. För att man skall få döma en åtalad som icke är närvarande till fängelse skall han ha uteblivit två gånger. Annars räcker det att han uteblivit en gång, fastän han delgivits kallelse.

Lagrådet var inte särskilt förtjust över den här propositionen. Två ledamöter menade att man kanske ändå fick godta den, men de uttalade sina betänkligheter. Ett justitieråd ansåg att propositionen var sådan, att den inte borde läggas till grund för lagstiftning, särskilt inte i nuvarande läge, då arbete pågår inom rättegångsutredningen.

Gunnar Biörck i Värmdö och jag tyckte inte heller att den här propositionen skulle läggas till grund för ett beslut i riksdagen. Vi har därför

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

*Vidgade möjlig-
heter att avgöra
brottmål i den
tilltalades utevaro*

Onsdagen den
5 maj 1982

*Vidgade möjlig-
heter att avgöra
brottmål i den
tilltalades utevaro*

motionerat om avslag på propositionen. Tyvärr har utskottet inte avstyrkt propositionen utan i stället vår motion. Det glädjer mig ändå litet att det av betänkandet framgår att utskottet tagit ståndpunkt med inte så liten tveksamhet.

Som jag ser det är det väldigt viktigt i ett rättssamhälle att domstolar dömer så bra som det någonsin är möjligt. En förutsättning för att domstolar skall kunna döma bra är att man hör den som är tilltalad. Det är viktigt när det gäller att bestämma om det har begåtts ett brott eller inte, men det är också viktigt när man skall avgöra vilken påföljd den tilltalade skall ha.

Här har man alltså möjlighet att i domstolen höra vittnen och målsägande och bestämma att den tilltalade skall utge ersättning. Men den tilltalade är inte där; han hörs över huvud taget inte.

När det gäller påföljden har man kanske inte ens en personutredning. Hur skall man då kunna avgöra om han skall ha fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn?

Vad bygger då domstolen på? Jo, domstolen bygger på ett förundersökningsprotokoll. Domstolen gör en förhandsbedömning. Jag har alltid tyckt att det är väldigt viktigt att den som är åtalad inte har en känsla av att han eller hon är dömd på förhand, utan att den som kommer inför domstol vet att här finns inga förutfattade meningar. I det här fallet måste man alltså på ett eller annat sätt träffa ett avgörande, och den tilltalade är, som jag ser det, dömd i förväg.

Justitieministern har, liksom utskottet, varit försiktig och sagt att det här bara skall förekomma i undantagsfall. Men då undrar jag varför man över huvud taget antar den här propositionen. Om det bara gäller undantagsfall kan den samhällsekonomiska vinsten inte bli särskilt stor. Kan den ringa ekonomiska vinst som det kan bli fråga om verkligen uppväga att viktiga principer åsidosätts? Det gäller principen att ingen skall dömas ohörd.

Jag menar alltså att det är viktigt för en tilltalad att han kommer inför domstol. Det kan vara så att han blir avskräckt av detta, och det är vad vi vill. Han tycker att det är så otureligt att han inte vill komma dit igen, och därför begär han inga nya brott.

Det kan också vara så, vilket inte är så ovanligt, att domstolen tar itu med honom och talar igenom hans personliga förhållanden. Domstolen kan på det sättet vara till nytta och hjälpa honom i fortsättningen.

Det är också viktigt för allmänheten att man har en riktigt fungerande rättsskipning. Det ger en trygghet också för andra än dem som ställs inför domstol.

Sist men inte minst vill jag säga att jag inte tycker att man skall sätta någon människa i fängelse, om inte den människan har fått försvara sig inför en domstol.

Därför yrkar jag bifall till Gunnar Biörcks och min motion.

I detta anförande instämde Gunnar Biörck i Värmdö (m).

Anf. 103 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I det betänkande som nu behandlas tillstyrker ett enhälligt justitieutskott regeringens proposition om, som det heter, vidgade möjligheter att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro. Vi har av Inger Lindquist redan fått en utförlig förklaring av vad detta innebär i praktiken. Vpk har i en partimotion föreslagit att propositionen skall avslås av riksdagen.

Jag tycker mig liksom Inger Lindquist i utskottets betänkande skönja en viss tveksamhet och en viss vanda i samband med att man biträder förslaget. Man har förståelse för den kritik som har riktats mot förslaget, eftersom det innebär att det måste göras en viss förprovning av skuld- och påföljdsfrågan. Man urskuldar sig med att denna ordning redan tillämpas när det gäller att döma till böter i den tilltalades utevaro.

Man understryker vad som sägs i propositionen om att det är viktigt att denna förprovning inte blir så omfattande, att det uppkommer risk för att bedömningen vid själva huvudförhandlingen påverkas. Man säger vidare att det kommer att bli mycket sällan som denna möjlighet att döma i den tilltalades utevaro kommer att kunna tillämpas, om inte den tilltalade har erkänt gärningen.

Utskottet framhåller att huvudprincipen även framdeles måste vara att den tilltalade skall vara närvarande vid rättegången. Man anser att det är angeläget att mera effektiva medel för att förmå den tilltalade att inställa sig till rättegången övervägs. Man vill följa den nya lagstiftningen noga och anser att erfarenheterna bör redovisas för riksdagen, exempelvis i en kommande budgetproposition.

Utskottet anser också att det är viktigt att straffsanktionen följer så snabbt som möjligt efter brottet, men menar att man heller inte får bortse från att redan själva rättegången kan ses som ett slags sanktion och att det därför från kriminalpolitisk synpunkt kan vara av värde att den genomförs på traditionellt sätt. Också straffrättsliga överväganden kan således enligt utskottet tala emot att utvidga möjligheterna att avgöra mål i den tilltalades utevaro.

Alla dessa överväganden, som jag har hämtat från utskottets betänkande, visar enligt min mening att utskottet måste ha känt stor tveksamhet inför att tillstyrka förslaget. Man kan fråga sig varför utskottet ändå slutligen stannar för att göra detta. Det enda utskottet anför *för* ett sådant beslut är just att det är viktigt att straffsanktionen följer så snabbt som möjligt efter brottet.

Enligt min mening kan ett bifall till förslaget få rakt motsatt effekt, för utan tvivel innebär det här lagförslaget att man från statsmakterna ytterligare sanktionerar möjligheterna att utebli från rättegång. Vi vet inte hur många som i fortsättningen kommer att utebli just därför att det kommer att finnas en möjlighet att slippa att inställa sig och därför att samhället ändå kommer att utmäta domen. Man kommer också i kallelsen till målet att bli *informerad* om att domstolen kommer att avdöma målet, även om man inte inställer sig till rättegången.

När det i stället är fråga om att bli dömd till fängelse måste den tilltalade utebli två gånger i följd. Det kan alltså bli så att den som med nuvarande

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

Vidgade möjligheter att avgöra brottmål i den tilltalades utevaro

*Vidgade möjlig-
heter att avgöra
brottmål i den
tilltalades utelämnade*

lagstiftning skulle ha infunnit sig första gången inte kommer alls i fortsättningen. I just dessa fall kan alltså enligt vår mening lagförslaget innebära att rättegångskostnaderna ökar och tiden mellan brott och straff förlängs.

Regeringen har motiverat sitt förslag med samhällsekonomiska hänsyn. Det är huvudmotivet för regeringen när den lägger fram sitt förslag. Utskottet underkänner indirekt detta motiv från regeringen då man konstaterar: "När det gäller vilka lösningar som bör väljas vill utskottet slå fast att de inte får innebära regleringar som går ut över intresset av att rättssäkerheten upprätthålls. Detta måste enligt utskottets mening vara utgångspunkt för prövningen av det förslag som regeringen har lagt fram."

Det är litet synd att utskottet med detta lämnar besparingsmotivet därhän. Det är ett mycket bristfälligt och knapphändigt material som regeringen lägger fram för att påvisa att förslaget kommer att innebära besparingar. De siffror man har när det gäller antalet fall där den tilltalade uteblivit kommer från 1977 och är alltså fem år gamla. Man har inte heller bedömt i vilken mån lagförslaget i sig kan komma att innebära att fler uteblir, liksom man inte tagit hänsyn till att överklagandena kan komma att öka.

Det hade varit intressant om utskottet hade kompletterat underlaget på dessa punkter. Men jag kan förstå att man lämnar besparingsmotivet därhän, för det är ju ytterst tveksamt om förslaget kommer att innebära besparingar – speciellt med tanke på att utskottet påpekar hur sällan man kommer att använda sig av den här lagen. Det är då också fråga om av vilken storleksordning dessa besparingar kommer att vara.

Utskottet borde i konsekvens med detta ha avstyrkt propositionen. Regeringens huvudskäl för sitt förslag är ju just besparingar.

Utskottet vill sätta rättssäkerheten främst. Men oavsett hur sällan denna lag kommer att användas innebär själva förslaget att man gör ytterligare ett avsteg från den för rättssäkerheten så viktiga principen att en anklagad har rättighet och skyldighet att närvara vid domstolsförhandlingarna.

Herr talman! Utskottets behandling av propositionen har ytterligare stärkt oss i uppfattningen att propositionen bör avslås av riksdagen. Jag vill yrka bifall till vpk-motion 2188, som innebär avslag på propositionen.

Anf. 104 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Lagförslaget har redan presenterats ganska utförligt av Inger Lindquist och i viss mån även av Marie-Ann Johansson. Men jag tycker nog att utskottet mycket väl har motiverat sitt ställningstagande för propositionsförslaget. Det är klart att man kanske kan kritisera ett system som av samhällsekonomiska skäl tillåter domstolarna att döma i den tilltalades frånvaro. Det är inget eftersträfvansvärt, och det är inte regeringen och utskottet ute efter. Men det går inte heller att ha ett system som sätts ur spel medvetet av vissa människor. Vad skulle det leda till i det långa loppet?

Uppskattningsvis var det, som vi redovisat i utskottsbetänkandet, 3 600 huvudförhandlingar som år 1977 måste inställas på grund av den tilltalades

utevaro. Det är på tok för många. Och misstanken att antalet har ökat från 1977 finns naturligtvis också – men vi har ingen statistik på det.

Detta kostar samhället stora pengar, och i det läge som vi befinner oss i samhällsekoniskt sett måste allt göras för att få en ändring till stånd. Men utskottet är lika angeläget som motionärerna om att de nya möjligheter som nu öppnar sig för domstolarna inte skall tillämpas slentrianmässigt. Detta betonar också utskottet.

Lika viktigt är det, bl. a. från rättssäkerhetssynpunkt och av kriminalpolitiska skäl, att det blir så kort tid som möjligt mellan brott och dom.

Vidare krävs försiktighet vid förövningen. Utskottet har i det avseendet skrivit så pass klart att befarade risker kan uteslutas. Skuldfrågan måste vara tillfredsställande utredd, och de påföljder som kan komma i fråga är begränsade. Personundersökningarna eller i förekommande fall den tilltalades personliga förhållanden måste vara kända för att påföljdsfrågan skall kunna bedömas.

Undantagen är redovisade i betänkandet. I tveksamma fall skall mål inte avgöras i den tilltalades utevaro. Domstolarna måste i varje fall ta ställning till vilken personundersökning som erfordras för att få tillräckligt underlag för bedömning av påföljdsfrågan. Därtill säger utskottet att det ligger i sakens natur att fängelse i frånvarofall inte annat än undantagsvis bör utdömas utan att personundersökning har gjorts.

Huvudprincipen skall vara att den tilltalade skall vara närvarande vid rättegången. Därför måste alla möjligheter att förmå den tilltalade att inställa sig utnyttjas. När ingenting annat återstår och kriterierna i övrigt är uppfyllda skall den här lagen kunna tillämpas – inte annars.

Vår sades Marie-Ann Johansson att utskottet hade haft. Ja, utskottet är liksom motionärerna i viss mån kritiskt mot en sådan här lag. Men med alla begränsande förutsättningar för tillämpningen bör den dock kunna antas, eftersom tillräckliga rättssäkerhetskrav ändå synes bli tillgodosedda. Därtill kommer att vi i utskottet hyser stor respekt för domstolarna och deras dömande verksamhet.

Utskottet vill i alla fall poängtera vikten av att tillämpningen av denna nya lag noga följs och att erfarenheterna redovisas för riksdagen. Det gäller bl. a. hur stora effekterna blivit när det gäller antalet inställda huvudförhandlingar, vilka påföljder som dömts ut vid utevaro och i vilken utsträckning sådana domar har överklagats. Skulle den uppföljningen kräva författningsändringar menar utskottet att regeringen skall ta initiativ till sådana ändringar.

Vi tror att resultatet också blir besparingar, men det finns också en kriminalpolitisk aspekt på saken.

Herr talman! Med det här sagda vill jag yrka bifall till ett enhälligt utskottsbetänkande.

Anf. 105 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman Åke Polstam sade i början av sitt anförande att utskottet har väl motiverat sitt ställningstagande att tillstyrka propositionen. Jag har inte funnit några särskilt bra motiv i utskottets

betänkande, och jag kan inte påstå att jag heller i Åke Polstams anförande kunde hitta några väl motiverade ställningstaganden. Tvärtom, Åke Polstam fortsatte att urskulda sig – det gör också utskottet i betänkandet. Han menade att det här inte är någon särskilt bra lag, men nu kommer förslaget från regeringen, och då får vi se till att slussa det igenom riksdagen. Åke Polstam sade t. o. m. att utskottet är kritiskt till lagen men att den med alla begränsningar bör kunna antas.

Jag skulle gärna vilja ha svar av Åke Polstam på frågan: Om lagen nu inte är så bra – varför skall den då antas?

Anf. 106 INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Vad Åke Polstam har sagt har inte fått mig att tycka något annat än jag tyckte från början. Åke Polstam sade att det förekommer många fall där den tilltalade uteblir. Jag vill då bara framhålla att rättegångsutredningen sagt att resultatet av de undersökningar utredningen gjort tyder på att de från domstolarna påtalade problemen faktiskt sett kanske inte är så stora som de på sina håll upplevs.

Sedan är det ju faktiskt så att rättegångsutredningen håller på med sitt arbete. Det är ju inte så att vad man nu föreslår är det enda sättet att komma till rätta med det faktum att den tilltalade uteblir från domstolen. Utredningen överväger att effektivisera vitena och hämtningarna.

Jag tycker att justitieministern haft litet för bråttom när han framlagt den här propositionen. Han kunde ha givit sig till tåls.

Anf. 107 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Marie-Ann Johansson har inte funnit några motiv för att tillstyrka propositionen. Jag beklagar det.

Visst har utskottet varit tveksamt – det har jag redovisat. Men läs utskottsbetänkandet en gång till och begrunda det, Marie-Ann Johansson. Då tror jag att Marie-Ann Johansson hittar motiven. Det finns motiv för lagen, även om vi är litet tveksamma.

Marie-Ann Johansson frågar: Varför skall lagen då antas? Ja, dels har vi kostnadsaspekten – den är redovisad –, dels vill vi inte ha ett system som gör det möjligt för vissa människor att avsiktligt sätta rättsväsendet ur funktion genom att helt enkelt vägra att komma. Som det nu är går det bra. Det är för mig ett starkt skäl för att tycka att lagen nu i varje fall skall prövas.

Anf. 108 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har läst utskottets betänkande, och det enda jag har hittat av motiv är uppfattningen att tiden mellan brottet och domen bör vara kort. Men utskottet redovisar i betänkandet så stor tveksamhet inför lagförslaget att jag tycker att det är förvånande att utskottet tillstyrkt det.

I vad gäller kostnadsaspekten har vi i motionen – och jag har understrukt det i mitt anförande – visat att det inte alls är säkert att regeringsförslaget skulle innebära besparingar. I stället kan det mycket väl komma att innebära att fler människor uteblir från rättegången. Åke Polstam sade både nu och i

sitt förra anförande att uteblivandena är alldeles för många. Det kan vi instämma i. Men med detta förslag sanktioneras ett uteblivande, och det blir förmodligen ännu fler uteblivanden från rättegångarna. I stället borde man avvakta rättegångsutredningens förslag och de övriga förslag som kommer att läggas fram för att effektivisera vites- och hämningsinstitutet. Med det nu föreliggande förslaget sanktionerar statsmakterna att det går bra att stanna hemma. I brev till dem som är kallade till rättegång kommer man att skriva att "kommer ni inte, dömer vi ändå". Vad kommer det att innebära, Åke Polstam, om inte att fler människor stannar hemma?

Anf. 109 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Sådana funderingar kan man naturligtvis ha, men vi vet ingenting om detta. Jag vill ännu en gång poängtera att det är ett enigt utskott som har tillstyrkt förslaget. 14 ledamöter från fyra olika partier i riksdagen är överens om att pröva den här ordningen. Då tycker jag att vi också skall göra det.

Anf. 110 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag känner ett behov av att understryka att jag inte har varit tväksam rörande denna lag. Den är framlagd helt enkelt därför att det finns ett behov av att i vissa fall kunna döma människor som inte kommer till rättegången, som av tredska håller sig undan och där det inte finns något kriminalpolitiskt behov av att de är närvarande.

Det är inte fråga om att införa någon ny princip. Redan nu kan man för vissa brott döma fastän den tilltalade inte har infunnit sig. Jag tycker också att det är angeläget att framhålla vikten av att människor inte alltför länge skall kunna hålla sig undan genom att underlåta att efterkomma domstols förelägganden. Jag vill understryka att i det säkert ringa antal fall där denna möjlighet skall användas är det inte fråga om att döma människor ohörda – det är fråga om att döma människor som systematiskt vägrar att bli hörda.

Jag är tacksam mot utskottet för den nyanserade skrivning som har gjorts. Den kan säkerligen bilda ett gott underlag för våra domstolar – som också jag har fullt förtroende för – när de skall handlägga frågor av detta slag.

Anf. 111 INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga att justitieministerns ord inte har lugnat mig. Vi har talat om principer som vi tycker är viktiga, och justitieministern berör inte dem. Det är viktigt att slå vakt om dessa principer i ett rättssamhälle.

Vi har regeln att domstolarna kan döma till böter trots att den tilltalade har uteblivit från rättegången, och jag har ingenting att invända mot att man fortsätter med detta. Men genom det här förslaget skall man kunna döma människor till fängelse utan att de har hörts i domstol. Det är faktiskt också så att domstolen kan döma till skyddstillsyn, och sedan kan den förverkas utan att man har prövat om vederbörande har begått brott. Och det kan bli ett

förverkande som omfattar rätt många månaders fängelse. Vi slår alltså här in på en väg som jag tycker är farlig.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 25 för motion 2187 av Inger Lindquist och Gunnar Björck i Värmdö samt motion 2188 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

20 § Anslag till rättshjälp

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:46 om anslag till rätts-hjälp m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 112 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla justitieutskottets betänkande 1981/82:46 om anslag till rättshjälpkostnader m. m., och jag vill med några ord ge mina synpunkter på frågan.

Enligt föreliggande förslag skall rättshjälpkostnaderna skäras ned med ca 40 milj. kr. Denna nedskärning kommer i huvudsak att ske på bekostnad av ersättningen till offentliga försvarare och biträden vid allmän rättshjälp.

Att de borgerliga partierna lägger fram förslag till besparingar är i och för sig inte något märkvärdigt; det har de gjort under hela detta riksdagsår. Men de har lagt fram sina förslag utan att ta reda på vilka som drabbas. Så är det t. ex. i fråga om anslaget till rättshjälpkostnader. Man tar ingen hänsyn till dem som drabbas av det. Det anmärkningsvärda är att de borgerliga partierna accepterar förslaget från departementet utan att detsamma har varit ute på remiss.

Vi socialdemokrater anser att riksdagen skall ha ett sakligt underlag för sina ställningstaganden. Så har alltså inte skett i detta ärende. Det visar på en ringaktning för riksdagen, som inte får någon rimlig möjlighet att bedöma förslaget. Att remissbehandla olika förslag är en viktig del av vår demokrati. Att så många som möjligt får föra fram sina åsikter och att därefter utforma förslag till beslut är ett måste för en levande demokrati.

Konstitutionsutskottet har yttrat sig över förslaget, och utskottets majoritet har inte haft något att erinra mot detsamma. De socialdemokratiska ledamöterna har dock en avvikande mening, och i likhet med s-gruppen i justitieutskottet pekar man på att remissförfarandet har blivit en ren formalitet.

Som jag tidigare sagt är förslaget inte på något vis överraskande. Det går helt i linje med de borgerliga partiernas synsätt. Vi socialdemokrater har lagt ett annat förslag. Även om vi inte har några remissförslag att stödja vårt förslag på, anser vi att medelsberäkningen är alldeles för låg. Tittar vi på anslaget från 1981/82 som är 210 milj. kr., bedömer vi det som helt orealistiskt att lägga ett förslag på 170 milj. kr. Domstolsverket beräknar

medelsbehovet för budgetåret 1982/83 till 220 milj. kr. Någonstans skall besparingarna ske, men var det är frågan. Det kan vi kanske få svar på här i kammaren i dag.

Till sist, herr talman! Vårt rättshjälpssystem skall vi värna om. Människor skall kunna känna trygghet när de ber om hjälp. De skall kunna få hjälp. Vi ska inte säga nej av besparingskäl.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad till detta betänkande.

Anf. 113 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har inte någon motion som behandlar anslaget till rättshjälp. Det innebär dock inte att vi accepterar regeringens förslag utan beror på ett missförstånd inom gruppen under allmänna motionstiden.

Vi delar helt den uppfattning som kommer fram i den socialdemokratiska motionen och reservationen. Vi kan inte acceptera en budgetberäkning, som bygger på ännu inte framlagda och till sitt innehåll okända förslag från regeringen. Den riktiga arbetsmetoden måste ju vara att basera medelsberäkningen på kända fakta och fattade beslut. De eventuella regeringsförslag som skall påverka budgeten bör läggas fram samtidigt med budgetförslaget. Det är enligt vår mening den enda rimliga arbetsmetoden i riksdagen.

Det tillvägagångssätt som nu har tillämpats innebär en häpnadsväckande nonchalans gentemot oppositionspartierna. Vi har att ta ställning till ett budgetförslag, där vi inte har tillgång till alla de förslag som skall påverka budgeten. För så vitt inte regeringen menar att vi skall ta utredningsförslaget som en del av budgetpropositionen och göra bedömningen utifrån det förslaget. Det innebär i så fall i stället att man reducerar remissbehandlingen av utredningen till en formalitet – också det ett högst diskutabelt förfaringsätt. Det har ju också visat sig att denna metod att lägga fram budgetförslag misslyckats när det gäller minskningen av antalet nämndemän. Här kom det inte ett regeringsförslag, och utskottet fick alltså justera regeringens budgetförslag.

Vi har nu att ta ställning i fråga om anslaget till rättshjälp. Det enda rimliga måste vara att beräkna anslaget utifrån nu kända fakta. Någon proposition föreligger ännu inte som innebär den besparing om 25 miljoner som förutsätts i utskottsmajoritetens förslag till medelsberäkning. Om riksdagen under budgetåret sedan kommer att fatta beslut som innebär besparingar på detta område, innebär det bara att inte hela medelsanvisningen behöver tas i anspråk.

Jag vet inte om det här sättet att lägga fram en budget härrör från regeringens sifferexercis när det gäller besparingar. Man sätter upp en siffra som besparingsmål, och sedan skall detta mål nås till vilket pris som helst. I det här fallet är priset att riksdagsbeslut och remissbehandling reduceras till formaliteter. Detta har tydligen, märkligt nog, inte majoriteterna i vare sig konstitutions- eller justitieutskottet något att invända emot. Vpk kan däremot inte acceptera detta handläggningsätt.

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

*Anslag till rätts-
hjälp*

*Anslag till rätts-
hjälp*

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen. Till vårt ställningstagande i vad gäller den konkreta besparingen på rättshjälpens område skall vi naturligtvis återkomma när förslag föreligger från regeringen.

Anf. 114 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Alla är vi överens om att vi måste ha ett rättshjälpssystem med den grundläggande målsättningen att var och en, oberoende av sin ekonomiska situation, skall kunna tillvarata sina rättsliga intressen. Rättshjälplagen fyller i det hänseendet högt ställda anspråk.

Sedan det nuvarande rättshjälpssystemet infördes 1973 har kostnaderna fyrdubblats, från i runda tal 60 milj. kr. till 225 milj. kr. föregående budgetår. Med det ekonomiska läge som landet nu befinner sig i måste det vara uppenbart för alla att den utvecklingen på rättshjälpssidan inte kan få fortsätta. Rättshjälpen kan alltså inte undantas från de allmänna besparingssträvandena.

Det har fattats åtskilliga beslut om besparingar inom rättshjälpen. 1980 beslutade riksdagen om ändringar i rättshjälplagen som beräknades medföra besparingar på 16 milj. kr. och 1981 om sådana ändringar som beräknades medföra besparingar på drygt 20 milj. kr.

De gjorda besparingarna är emellertid inte tillräckliga. I en promemoria som har utarbetats inom regeringskansliet har därför presenterats förslag till ändringar inom rättshjälpen som sammantagna syftar till att minska belastningen på rättshjälpsanslaget med ungefär 50 milj. kr. Förslagen är av den arten att den grundläggande målsättningen för rättshjälpen knappast påverkas. Promemorian är nu ute på remiss. Regeringen har redan i årets budgetproposition föreslagit riksdagen att det belopp som anvisas till rättshjälpen skall beräknas med utgångspunkt i att de besparingar som föreslås i promemorian också genomförs.

De förslag som promemorian innehåller syftar till besparingar på ungefär 50 milj. kr. årligen. Regeringen har målsättningen att lämna riksdagen ett förslag som leder till denna besparing. Innan en proposition skrivs kommer regeringen att överväga resultatet av remissbehandlingen av departementspromemorian. Naturligtvis kommer också remissvaren att påverka propositionsskrivningen. Men det är viktigt att påpeka att besparingsmålet inte skall förändras, utan det är innehållet som skall påverkas i det förslag som sedan läggs fram.

Det är en god princip att beräkna anslagen så realistiskt som möjligt och att inte begära mer pengar än som behövs. Regeringen har, på ett fullt korrekt sätt, begärt att ett så stort anslag skall anvisas som enligt vad som nu kan antas kommer att behövas. Konstitutionsutskottet har inte heller funnit anledning till kritik mot regeringens förfaringsätt.

Socialdemokraterna har här i riksdagen motionerat om besparingar på rättshjälpssidan. De synpunkterna finns med i denna promemoria.

När det gäller remissförfarandet är det självklart att man inte kan tala om en formalitet. Remissinstanserna har ju möjlighet att påverka innehållet i

besparingarna. Det är besparingsmålet som regeringen lägger fast.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 115 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Det är, som Bonnie Bernström säger, helt riktigt att rättshjälpsreformen var en bra reform. Och det var framför allt en reform för de svaga i samhället. Men de besparingar som justitiedepartementet nu vill göra drabbar de svaga, och då är det inte längre en reform för de svaga i samhället.

Den promemoria som Bonnie Bernström tar upp i sitt anförande var inte klar när justitiedepartementet lade fram förslaget. Man kan faktiskt kräva att ett sådant departement skall ha riktlinjerna för det lagliga förfarandet i en demokrati helt klara för sig.

Anf. 116 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att påpeka att man inte skall begära mer av riksdagen än vad man vet kommer att förbrukas. Det har också varit utgångspunkten för detta förslag till minskat anslag.

Jag vill också erinra om att socialdemokraterna genom att gå emot en del besparingsförslag sannerligen har gynnat de starka i samhället. Det gäller exempelvis dem som har råd och möjligheter att upprätta äktenskapsförord. Vi vet att det definitivt inte är några svaga människor i samhället som upprättar äktenskapsförord, utan det är starka människor – och dem vill socialdemokraterna skydda.

Anf. 117 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Vi vet fortfarande ingenting om vilka besparingar som kommer att göras när det gäller rättshjälpskostnaderna. Bonnie Bernström känner möjligtvis till det, eftersom hon förmodligen har nära kontakter med regeringskansliet. Det vore bra om hon i så fall kunde tala om det för kammarens ledamöter, så att de vet vad de beslutar om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (rättshjälpskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservationen av Lisa Mattson m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 139

Onsdagen den
5 maj 1982

*Anslag till rätts-
hjälp*

21 § Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:32 om viss informationsverksamhet m. m. (prop. 1981/82:100).

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkt 2

Den statliga tidskriftsutgivningen

Anf. 118 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall något kommentera det beslut som vi redan har fattat om pengarna till informationsverksamheten. Jag vill markera att vi från socialdemokratisk sida därmed inte är nöjda med den handläggning som har skett, då nämnden för samhällsinformation har ersatts av en särskild delegation för samordning av samhällsinformationen. Jag vill bl. a. göra ett påpekande när det gäller sammansättningen av denna delegation. Man har inte tagit med någon representant för de statliga ämbetsverken, och det tycker vi är negativt. Jag själv, som har arbetat i nämnden för samhällsinformation, vet hur värdefullt det har varit att ha kontakter med exempelvis arbetsmarknadsstyrelsen, riksskatteverket, riksförsäkringsverket och framför allt med representanter för länsstyrelserna.

Jag får nu hoppas att utvecklingen av denna verksamhet ändå skall bli positiv. Vi är glada över att man enligt riksdagens rekommendationer har skapat ett kansli, även om det har tillkommit sent. Det borde ha tillkommit långt tidigare, därför att man då hade kunnat nyttiggöra sig personal från NSI. Men nu får vi avvakta den försöksverksamhet som skall pågå och som också skall redovisas för riksdagen.

Jag vill sedan gå över till den reservation som berör punkt 2 om den statliga tidskriftsutgivningen. Vi har inom utskottet tagit del av de kritiska synpunkter som har framförts från Stats- och kommunalanställdas journalistklubb och som har delgivits budgetministern, utan att han på något sätt har tagit hänsyn till dem. Man har protesterat mot att budgetdepartementet i anslagsgivningen har tillämpat en norm som innebär att de statliga myndigheternas personaltidningar skulle få kosta högst 50 kr. per år och anställd. Från vår sida har vi ansett oss böra i en reservation understryka att det inte är lämpligt att budgetdepartementet utfärdar schabloner, utan man bör låta myndigheterna inom ramen för de egna anslagen och utan departementets inblandning själva avgöra hur mycket en personaltidning skall kosta. Vi vänder oss alltså mot en detaljstyrning här. En sådan bör undvikas.

Herr talman! Jag vill nöja mig med detta i denna sena timme, och jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 119 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Också jag skall försöka att fatta mig kort, men eftersom det handlar om en oerhört viktig fråga för yttrandefriheten blir mitt anförande något längre än Olle Svenssons.

Det finns förvisso olika sätt att söka strypa debatten i detta land. Jag vill erinra om att vpk den 25 mars förra året som enda parti gick emot den dåvarande borgerliga regeringens förslag beträffande de statliga myndigheternas tidskriftsutgivning. Vi gjorde det därför att vi ansåg att förslaget var ett sätt att strypa en kritisk och granskande journalistik, samtidigt som det beskär såväl medborgarnas rätt till information om olika statliga verksamheter som de anställdas rätt till insyn. I dag kan vi skönja effekterna av de övriga partiernas beslut, men det som nu sker, sker inte öppet, utan i det tysta.

Budgetdepartementet föreslog i höstas i ett s. k. B-bud att myndigheternas personaltidningar skulle få kosta högst 50 kr. per år och anställd. Detta väckte våldsamma protester, inte minst från Stats- och kommunalanställdas journalistklubb, en fackklubb som organiserar 540 journalister. Man framhöll följande i en skrivelse till budgetministern:

”De anställda på myndigheterna har rätt till information om t. ex. myndighetens verksamhet, beslut och framtida planer. Informationen ska självfallet vara kontinuerlig och lättbegriplig. Det är också viktigt med dialog och debatt mellan verksledningarna, de fackliga organisationerna och den enskilde anställda.

Om myndigheterna ska kunna uppfylla sin externa informationsskyldighet måste också informationen inom myndigheten fungera väl. Den interna informationen är dessutom en viktig bas för att uppfylla syftena med MBL. En väl fungerande interninformation kan öka trivseln och arbetstillfredsställelsen ---.”

Departementets förslag skulle också ha inneburit att små och medelstora myndigheter tvingades lägga ned sina personaltidningar.

Efter dessa protester drog regeringen tillbaka sitt förslag, och i budgetpropositionen återfanns inte denna skrivning, varför man fick förmoda att normen inte skulle tillämpas. Så har emellertid uppenbarligen inte blivit fallet, utan i det tysta söker man nu strypa informationen enligt denna schablon. Vpk kan inte acceptera den utvecklingen. Socialdemokraterna har visserligen vaknat sent, men bättre sent än aldrig. Vad som nu sker är precis det vi befarade när vi gick emot regeringens dåvarande förslag.

Från vpk:s sida stöder vi i dag den till utskottsbetänkandet fogade reservationen, men vi återkommer i denna fråga under den allmänna motionstiden.

Anf. 120 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Vad vi har att ta ställning till när det gäller detta utskottsbetänkande är viss informationsverksamhet – det har ju faktiskt redan behandlats – och inriktningen av den statliga tidskriftsutgivningen. Debatten tycks helt komma att gälla det sistnämnda ärendet.

Tillåt mig att först helt kort teckna bakgrunden till debatten. Jag vill understryka att det är viktigt att våra myndigheter och verk bedriver en bra informationsverksamhet till gagn för medborgarna och för de anställda inom myndigheten i fråga.

Men det är också viktigt att denna informationsverksamhet bedrivs på ett effektivt sätt och till rimliga kostnader. Det är detta som är huvudtemat i utskottsbetänkandet liksom vid den aktuella punkten i budgetpropositionen.

Man bör nämligen ha i minnet att utgivning av statliga tidskrifter endast är *en* del av informationsverksamheten. Här står ju ett helt batteri av informationsmedel till förfogande. Det utges författningstryck, anvisningar, meddelanden av olika slag, årsböcker, verksamhetsberättelser, broschyrer, faktablad och enklare meddelanden. Det förekommer telefonsamtal, besök och brev. Slutligen använder man sig av press och andra massmedia – varvid publiceringen föregåtts av presskonferenser, pressreleaser och personlig påverkan. Det är inte fråga om att strypa någon debatt härvidlag. Debatten skall framför allt föras i vår dagspress, som vi stöder – det vill jag påpeka – med rätt stora belopp i ett helt annat sammanhang. Debatten om detta hade vi ju för en tid sedan.

De egna tidskrifterna utgör bara en del av detta informationsflöde. Det finns också en hel rad myndigheter som inte ger ut några egna tidskrifter alls.

Som framgår av utskottsbetänkandet har statens utgivning av tidskrifter ganska nyligen granskats i en rapport från riksrevisionsverket. Där kan man läsa en del intressanta saker. Bland 140 undersökta myndigheter hittade man 56 som inte gav ut någon tidskrift, medan 46 gav ut en tidskrift och 35 gav ut två eller flera tidskrifter.

Inom myndigheterna själva är alltså meningarna delade om betydelsen av egna tidskrifter. Vissa myndigheter ger ut mycket påkostade publikationer till miljonbelopp, för andra stannar kostnaden vid några tusen kronor. Och för nära hälften är det inga kostnader alls, som jag nyss påpekade.

Om vi håller oss till myndigheternas interna personaltidskrifter, så är det inte ovanligt att kostnaden uppgår till 500–600 kr. per anställd. Det förefaller mig vara en orimligt hög kostnad. Jag måste ställa frågan om kostnaden verkligen svarar mot nytan.

Låt mig här få påminna om att budgetdepartementet redan i fjolårets budgetproposition lämnade en utförlig redogörelse över kostnadsproblemen beträffande de statliga tidskrifterna. Där uttalade föredraganden helt klart sin avsikt att låta myndigheterna se över målen för sin information och pröva om det är motiverat att ge ut en egen tidskrift.

Ett enigt konstitutionsutskott skrev också i sitt betänkande, KU 1980/81:20, att man inte hade någon erinran mot vad som i budgetpropositionen anförts om statliga myndigheters tidskriftsutgivning. Kammarerna följde utskottet.

Ifjol, med den betydligt hårdare skrivningen, var socialdemokraterna med på noterna. Vad som har hänt sedan dess är att budgetdepartementet i sina

budgetdirektiv angivit vissa schabloner för myndighetsanslagen på den här punkten. Man angav 50 kr. som en lämplig schablon i vissa fall.

Att ett departement anger schabloner är inget nytt. Det förekommer också på andra områden och beträffande andra utgifter. Departementet har alltså fullföljt de riktlinjer som riksdagen i fjol ställde sig bakom. Det är den åtgärden som socialdemokraterna nu betraktar som detaljstyrning. I så fall är reservationen också en detaljreservation.

I vad gäller årets budgetproposition är där sagt, och i det instämmer utskottsmajoriteten, att en stramare budgetering inte bör leda till att personaltidskrifternas innehåll försämrats. Men myndigheterna har stora förutsättningar att sänka utgifterna, bl. a. genom att pröva utgivningsfrekvensen och teknik för produktion.

Jag utgår från att talesmannen för reservanterna, Olle Svensson, har studerat det här ärendet noga, och jag vill gärna höra hans kommentar till frågan om informationen är sämre i de verk och myndigheter där man ger ut en stencilerad skrift än där man har tidskrift i fyrfärgstryck.

Det finns exempel på verk som får ut mycket för pengarna. Statens planverk ger ut en skrift som heter Vad händer på planverket? Den kommer ut 52 gånger per år, men årskostnaden är enligt revisionsrapporten 2 500 kr. Det utgör 10 kr. per mottagare.

Låt mig ställa ytterligare några frågor:

Vad är det för fel i att man anger en schablon i det här sammanhanget?

Vad är det för fel i att man säger ifrån när kostnaderna sväller över bräddarna, särskilt om riksrevisionsverket lämnat underlag för sådana påpekanden?

För egen del anser jag att budgetdepartementet har gjort rätt och faktiskt bör ha beröm. Utskottsbetänkandet är väl underbyggt, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 121 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Sven-Erik Nordin upprepar inledningsvis exakt det han sade den 25 mars förra året när vi förde en diskussion om den statliga informationen. Han börjar med samma pekpinnar som då, nämligen att myndigheterna skall agera effektivt – och jag förutsätter att de gör så, precis som jag gjorde tidigare.

Sedan säger han att det inte är fråga om att strypa någon debatt. Jag vidhåller att det är vad man håller på med.

Sven-Erik Nordin beskärmar sig över att det kan kosta 500–600 kr. per anställd att ge ut en tidskrift på en myndighet. Men kostnaden är naturligtvis beroende av hur många anställda man har, hur stor myndigheten är. Kostnadernas storlek kan också vara en följd av vad myndigheten är satt att göra. Man kan alltså inte ange några schabloner, utan man får se till innehållet i verksamheten. Man får se till hur långt t. ex. de rationaliseringar som blir allt vanligare och den tekniska utvecklingen har drivit myndigheten att skära ned antalet anställda. Vid sådana nedskärningar blir informationen

ännu viktigare än annars.

Sven-Erik Nordin tar uppenbarligen inga som helst hänsyn till att det inte är fråga om enbart en intern information utan också en information till samhället i övrigt, till medborgarna, om vad de statliga myndigheterna håller på med.

Jag menar att man har strypt en väldigt viktig funktion som tidigare funnits, nämligen att ge medborgarna i vårt land en konstruktiv och ofta kritisk diskussion om vad myndigheterna håller på med.

Anf. 122 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tyckte att Sven-Erik Nordin sköt över målet. Vi har ju i vår reservation gjort bara ett tillägg till vad utskottet har sagt. Vi står alltså kvar vid den principiella inriktning som vi uttalade oss för i fjol. Frågorna om vad jag tycker om stencilblad kontra fyrfärgstryck är alltså ovidkommande när det gäller vår reservation.

Reservationen hade inte behövt tillkomma, om Sven-Erik Nordin hade velat ställa sig bakom vårt uttalande, som jag tycker är rimligt, nämligen att man inte bör ha en detaljstyrning i de här sammanhangen från ett departements sida. Om ni hade medverkat till den skrivningen, hade det inte behövts någon reservation, men ni vägrade.

Anf. 123 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Här sades att man förutsätter att de statliga myndigheterna arbetar effektivt i denna fråga. Ja, den chansen har de haft nu ett tiotal år, men de har tydligen inte gjort det, eftersom det funnits anledning att rikta pekpinna till myndigheterna när det gäller deras kostnader för tidskriftsutgivningen.

Sedan är det faktiskt så, Eva Hjelmström, att det inte är de minsta myndigheterna som står för en kostnad på 500 à 600 kr. per anställd, utan det är myndigheter med ganska många anställda. Jag skall inte vid denna sena timme undervisa Eva Hjelmström i multiplikation, men här måste det ändå ha förekommit en tankemiss från hennes sida.

Sedan påpekar Eva Hjelmström alldeles riktigt att vissa myndigheter har en informationsuppgift som sträcker sig utöver den egna personalen. Men nu är det faktiskt så att för myndigheter som har en sådan uppgift finns det specialdestinerade anslag. Där gäller inte 50-kronorsscablonen.

Redan 1968 sade föredragande statsrådet att det var viktigt att se till att man inte lät de här kostnaderna bli för stora. Det var på den tiden som den gamle rikshushållaren Gunnar Strängs ande svävade över vattnet. Jag vet inte om det var så fel det han sade 1968. Vad den nuvarande budgetministern gör är ett fullföljande av de påpekanden som gjordes 1968.

Anf. 124 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall inte diskutera multiplikationstabellen eller räknesätt med Sven-Erik Nordin nu.

Det är ett faktum att vissa myndigheter har färre anställda, men trots det

ett större informationsbehov än myndigheter som kanske har flera anställda. Därmed blir alltså tidningarna per anställd räknat dyrare.

Jag har läst RRV-rapporten. Jag tycker att man på vissa punkter kan hålla med. På andra kan man det inte, därför att rapporten inte ser till informationsbehovet som blivit än större med förändrade uppgifter, med den förändrade teknik som införts och med den samhällsutveckling som skett utanför myndigheterna.

Det är ett faktum också att efter riksdagens beslut en rad myndigheter har tagit beslutet som intäkt för att söka strypa diskussionen inom myndigheten och i vissa fall också att söka strypa informationen gentemot medborgarna. Det kan inte gagna yttrandefriheten.

Anf. 125 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Olle Svensson berättade alldeles nyss att socialdemokraterna hade tagit del av kritiska synpunkter beträffande regeringens handlande. Man kunde kanske vänta sig att en garvad journalist som Olle Svensson skulle tillämpa en del källkritik, när han stötte på kritiska synpunkter, i stället för att utan vidare återge dem i en reservation. Socialdemokraterna har inte tillämpat någon källkritik i det här fallet, för vad man kritiserar i reservationen är direktiv som inte existerar. Det har inte från regeringen utfärdats några detaljregler beträffande maximibelopp för personaltidningar. Det finns inte någon lag eller förordning eller något regleringsbrev eller direktiv som binder myndigheterna att inte använda mer än 50 kr. per anställd till personaltidningar. Vad budgetministern gör är att höja ett varnande pekfinger och mana till sparsamhet. Och det gör han på basis av det beslut som riksdagen fattade i fjol och som Olle Svensson då var med om.

Jag förstår inte varför socialdemokraterna låtsas som om det finns en detaljregel på det här området, när det inte finns någon. Om det är någonting som har präglat den här regeringen, så är det ju att den gått ifrån detaljreglering och gett myndigheterna vidgad frihet att använda sina administrationsanslag så som de själva finner för gott. Det kan de också göra i det här fallet. En myndighet kan, om den anser det vara motiverat, använda mycket mer än 50 kr. per anställd till personaltidningar. Det finns ingenting som hindrar dem att göra det. Men det finns – det är alla på det klara med – ett allmänt sparsamhetskrav och ett allmänt rationaliseringskrav inom förvaltningen. Det är därför som riksrevisionsverket, riksdagen och regeringen har uppmärksammat att detta är en kostnadspost som sprungit i väg och tycks vara väl hög vid många myndigheter.

Reservationen slår alltså in öppna dörrar. Den detaljreglering som man protesterar mot finns inte. Riksdagen kan därför tryggt gå på utskottets linje.

Anf. 126 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Vi brukar ju inte gå in på hur frågor behandlas inom utskottet, men om Daniel Tarschys hade gjort samma deklARATION i utskottet

som här i kammaren och om han i utskottet varit beredd att understryka de synpunkter som han nu framförde, hade vi inte heller behövt ha någon reservation. Nu är det bekant att han inte var beredd att medverka till ett uttalande som berörde en varning för att man från regeringens sida skulle försöka detaljstyra verksamheten. Men jag är mycket nöjd med den utgång som vårt agerande i utskottet har fått. Därmed har vi på ett rimligt sätt tillgodosett den kritiska opinion som blev redovisad för oss.

Anf. 127 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Ert agerande i utskottet ledde till att jag tog reda på sakförhållandena, och sakförhållandena tycks inte stämma med ert agerande i utskottet. Men det fick jag reda på först senare. Det är inte så konstigt att man inte kan protestera i utskottet mot en reservationstext som inte föreligger när beslut fattas.

Jag vidhåller alltså att ni slår in öppna dörrar. De direktiv ni protesterar mot finns inte. Riksdagen kan tryggt gå på utskottets linje.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservationen av Hilding Johansson m. fl.

22 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

23 § Anf. 128 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs dels socialutskottets betänkanden 41 och 42 främst bland två gånger bordlagda ärenden, dels omedelbart därefter skatteutskottets betänkande 64.

24 § Kammaren åtskildes kl. 23.39.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert